

Confessio Fidei.

CAP. I.

De Scriptura Sacro-sancta.

§. I.

Quanquam naturae lumen, operaque Dei cum Creationis tum Providentiae, bonitatem eius, sapientiam, potentiamque eo usque manifestant, ut homines vel inde reddantur inexcusabiles¹⁾: eam tamen Dei, voluntatisque divinae cognitionem, quae porro est ad salutem necessaria, nequeunt nobis ingenerare²⁾. Quocirca Domino complacitum est, variis quidem modis vicibusque Ecclesiae suae sèmetipsum revelare, suamque hanc voluntatem patefacere³⁾; sed et eandem omnem postea literis consignare, quo et veritati suae tam conservandae quam propagandae melius conserveret, nec Ecclesia sua contra carnis corruptelam, contra malitiam mundi Satanneque, praesidio foret ac solatio destituta⁴⁾. Unde factum est, ut, postquam pristini illi modi, quibus olim populo suo Deus voluntatem suam revelabat, iam desiverint⁵⁾, Scriptura Sacra sit maxime necessaria⁶⁾.

§. II.

Sacrae Scripturae nomine, seu verbi Dei scripti continentur hodie omnes illi libri tam Veteris quam Novi Instrumenti, nempe quorum inferius subsequuntur nomina.

Veteris Testamenti.

<i>Genesis.</i>	<i>Samuelis 1.</i>
<i>Exodus.</i>	<i>Samuelis 2.</i>
<i>Leviticus.</i>	<i>Regum 1.</i>
<i>Numeri.</i>	<i>Regum 2.</i>
<i>Deuteronomium.</i>	<i>Chronicorum 1.</i>
<i>Iosua.</i>	<i>Chronicorum 2.</i>
<i>Judices.</i>	<i>Ezra.</i>
<i>Ruth.</i>	<i>Nehemias.</i>

1) Rom. II. 14. 15. I. 19. 20. Psal. XIX. 1. 2. 3. Rom. I. 32. cum cap. II. 1. 2) 1 Cor. I. 21. 1 Cor. II. 13. 14. 3) Hebr. I. 4. 4) Proverb. XXXII. 19. 20. 21. Iac. I. 3. 4. Rom. XV. 4. Mat. IV. 4. 7. 10. Isa. VIII. 19. 20. 5) Heb. I. 1. 2. 6) 2 Tim. III. 15. 2 Pet. I. 19.

Confessio Fidei.

<i>Esther.</i>	<i>Ioel.</i>
<i>Iob.</i>	<i>Amos.</i>
<i>Psalmi.</i>	<i>Obadias.</i>
<i>Proverbia.</i>	<i>Jonas.</i>
<i>Ecclesiastes.</i>	<i>Micheas.</i>
<i>Canticum Canticorum.</i>	<i>Nahum.</i>
<i>Isaias.</i>	<i>Habacuc.</i>
<i>Ieremias.</i>	<i>Zephanius.</i>
<i>Lamentationes.</i>	<i>Haggaeus.</i>
<i>Ezechiel.</i>	<i>Zacharias.</i>
<i>Daniel.</i>	<i>Malachias.</i>
<i>Hosea.</i>	

Novi auctem

<i>Evangelium secundum</i>	<i>Colossenses.</i>
<i>Matthasum.</i>	<i>Thessalonia. I. II.</i>
<i>Marcum.</i>	<i>Timotheum I. II.</i>
<i>Lucam.</i>	<i>Titum.</i>
<i>Iohannem.</i>	<i>Philemonem.</i>
<i>Acta apostolorum.</i>	<i>Epist. ad Hebreos.</i>
<i>Pauli epistolae ad</i>	<i>Iacobi Epistola.</i>
<i>Romanos.</i>	<i>Petri Epist. I. II.</i>
<i>Corinthios I. II.</i>	<i>Iohan. Epist. I. II. III.</i>
<i>Galatas.</i>	<i>Iudae Epistola.</i>
<i>Ephesios.</i>	<i>Apocalypse.</i>
<i>Philippenses.</i>	

Qui omnes divina inspiratione dati sunt in Fidei vitaque regulam⁷).

§. III.

Libri Apocryphi, vulgo dicti, quum non fuerint divinitus inspirati, Canonem Scripturarum nullatenus constituunt; proindeque nullam aliam autoritatem obtinere debent in Ecclesia Dei, nec aliter quam alia humana scripta, sunt aut approbandi aut adhibendi⁸).

§. IV.

Authoritas scripturae sacrae propter quam ei debetur fides et observantia, non ab ullius aut hominis aut Ecclesiae pendet testimonio, sed a solo eius auctore Deo, qui est ipsa veritas: eoque est a nobis recipienda, quoniam est verbum Dei⁹).

§. V.

Testimonium Ecclesiae efficere quidem potest ut de Scriptura sacra quam honorifice sentiamus¹⁰); materies insuper eius coe-

⁷⁾ Luc. XVI. 29. 31. Ephes. II. 20. Apoc. XXIII. 18. 19. 2 Tim. III. 16. ⁸⁾ Luc. XXIV. 27. 44. Rom. III. 2. 2 Pet. I. 24. ⁹⁾ 2 Pet. I. 19. 21. 2 Tim. III. 16. 1 Ioh. V. 9. 1 Thess. II. 13. ¹⁰⁾ 4 Tim. IV. 15.

lestis, doctrinae vis et efficacia, styli Majestas, partium omnium consensus, totiusque scopus, (ut Deo nempe omnis gloria tribuatur) plena denique quam exhibet unicae ad salutem viae demonstratio, praeter alias eius virtutes incomparabiles, et perfectio-nem summam, argumenta sunt quibus abunde se verbum Dei et luculenter probat; nihilominus tamen plena persuasio et certitudo de eius tam infallibili veritate, quam auctoritate divinia non aliunde nascitur quam ab interna operatione Spiritus Sancti, per verbum et cum verbo ipso in cordibus nostris testificantis¹¹⁾.

§. VI.

Consilium Dei universum de omnibus quae ad suam ipsius gloriam, quaeque ad hominum salutem, fidem, vitamque sunt necessaria, aut expresse in Scriptura continetur, aut consequen-tia bona et necessaria derivari potest a Scriptura; cui nihil deinceps addendum est, seu novis a spiritu revelationibus, sive traditionibus hominum¹²⁾). Internam nihilominus illuminationem Spiritus Dei ad salutarem eorum perceptionem, quae in verbo Dei. revelantur, agnoscimus esse necessariam¹³⁾: quin etiam non-nullas esse circumstantias cultum Dei spectantes et Ecclesiae regim, iis cum humanis actionibus et societatibus communes, quae naturali lumine ac prudentia Christiana secundum generales verbi regulas (perpetuo quidem illas observandas) sunt regulandae¹⁴⁾.

§. VII.

Quae in Scriptura continentur non sunt omnia aequa aut in se perspicua, aut omnibus hominibus evidenter¹⁵⁾: ea tamen omnia quae ad salutem necessaria sunt cognitu, creditu, obser-vatu, adeo perspicue, alicubi saltem in Scriptura, proponuntur et explicantur, ut eorum non docti solum, verum indocti etiam ordinariorum debito usu mediorum, sufficientem assequi possint intelligentiam¹⁶⁾.

§. VIII.

Instrumentum Vetus Hebraea lingua (antiqua Dei populo nempe vernacula) Novum autem Graeca, (ut quae apud Gentes maxime omnium tunc temporis, quum scriberetur illud, obtinuerat) immediate a Deo inspirata, eiusque cura et Providentia singuli per omnia huc usque secula pura et intaminata custodita, ea propter sunt authentica¹⁷⁾). Adeo sane ut ad illa ultimo

11) 1 Ioh. II. 20. 27. Ioh. XVI. 13. 14. 1 Cor. II. 10. 11. 12. Isai. LIX. 21. 12) 2 Tim. III. 15. 16. 17. Gal. I. 8. 9. 2 Them. II. 2. 13) Ioh. VI. 45. 1 Cor. II. 9. 10—12. 14) 1 Cor. XI. 13. 14. 1 Cor. XIV. 26. (36) 40. 15) 2 Pet. III. 16. 16) Ps. CXIX. 105. 130. 17) Matth. V. 18.

omnibus de religione controversiis Ecclesia debeat appellare¹⁸⁾. Quoniam autem Originales istae linguae non sunt toti Dei populo intellectae, (Quorum tamen et ius est ut scripturas habeant, et interest plurimum, quique eas in timore Dei legere iubentur et perscrutari¹⁹⁾ proinde sunt in vulgarem cuiusque Gentis, ad quam pervenerint linguam transferendae²⁰⁾), ut omnes, verbo Dei opulenter in ipsis habitante, Deum grato acceptoque modo colant²¹⁾, et per patientiam ac consolationem Scripturarum spem habeant²²⁾.

§. IX.

Infallibilis Scripturam interpretandi regula est Scriptura ipsa. Quoties igitur cunque oritur quaestio de vero plenoque Scripturae ceteris sensu, (unicus ille est non multiplex) ex aliis locis, qui apertius loquuntur, est indagandus et cognoscendus²³⁾.

§. X.

Supremus iudex, a quo omnes de religione controversiae sunt determinandae, omnia Conciliorum decreta, opiniones Scriptorum Veterum, doctrinæ denique hominum, et privati quicunque Spiritus sunt examinandi, cuiusque sententia tenemur acquiescere, nullus alias esse potest, praeter Spiritum Sanctum in Scriptura pronunciantem²⁴⁾.

CAP. II.

De Deo et Sacro - sancta Trinitate.

§. I.

Unus est unicusque¹⁾, vivens ille et verus Deus²⁾: qui idem est essentia et perfectione infinitus³⁾, Spiritus purissimus⁴⁾, invisibilis⁵⁾, sine corpore, sine partibus⁶⁾, sine passionibus⁷⁾, immutabilis⁸⁾, immensus⁹⁾, aeternus¹⁰⁾, incomprehensibilis¹¹⁾, omnipotens¹²⁾, summe sapiens¹³⁾, summe sanctus¹⁴⁾, liberimus¹⁵⁾, maxime absolutus¹⁶⁾; operans omnia secundum consilium immutabilis suae ac instissimae voluntatis¹⁷⁾, ad suam ipsius

18) Isai. VIII. 20. Act. XV. 15. Ioh. V. 39. 46. 19) Ioh. V. 39. 20) 1 Cor. XIV. 6. 9. 11. 12. 24. 27. 28. 21) Col. III. 16. 22) Rom. XV. 4. 23) 2 Petr. I. 20. 21. Act. XV. 15. 16. 24) Matth. XXII. 29. 31. Eph. II. 20. cum Act. XXXVIII. 25. 1) Deuteronom. VI. 4. 1 Cor. VIII. 4. 6. 2) 1 Thes. I. 9. Ier. X. 10. 3) Ioh. XI. 7. 8. 9. Ioh. XVI. 14. 4) Ioh. IV. 24. 5) 1 Tim. I. 17. 6) Deut. IV. 15. 16. Ioh. IV. 24. cum Luc. XXIV. 39. 7) Act. XIV. 11. 15. 8) Iac. I. 17. Mal. III. 6. 9) 1 Reg. VIII. 27. Ierem. XXXIII. 23. 24. 10) Psal. XC. 2. 1 Tim. I. 17. 11) Psal. CXLV. 3. 12) Gen. XVII. 1. Apoc. IV. 8. 13) Rom. XVI. 27. 14) Ioh. VI. 3. Apoc. IV. 8. 15) Psal. CXV. 3. 16) Exod. III. 14. 17) Eph. I. 11.

Cap. II. De Deo et Sacro-santa Trinitate. 5

gloriam¹⁸⁾; idemque summa benignitate¹⁹⁾, gratia, misericordia, et longanimitate; bonitate abundans et veritate; condonans iniuriam, transgressionem et peccatum²⁰⁾; studiose quaerentium ipsum remunerat²¹⁾; sed et in iudiciis suis iustissimus idem ac tremens maxime²²⁾; peccatum omne perosus²³⁾, et qui sotentem nullo unquam absolvet modo²⁴⁾.

§. II.

Omnem vitam²⁵⁾, omnem gloriam²⁶⁾, bonitatem²⁷⁾, beatitudinemque²⁸⁾ omnem in aese habet et a scipso Deus; qui solus in se sibiique est ad omnia sufficiens; creaturarum, quas ipse condidit, nullius egens²⁹⁾, nec gloriam ab eis derivans ullam³⁰⁾, verum in iis, per eas, iis ipsa, ac super eas propriam ipsius gloriam tantummodo manifestans. Is omnis entitatis fons est unus, a quo, per quem et ad quem omnia³¹⁾; summumque in ea dominium habet, ac per illa, pro illis, in illa pro suo arbitrio quilibet agendi potestatem³²⁾. In conspectu eius aperta sunt omnia ac manifesta³³⁾; scientia eius infinita est, infallibilis, atque a creatura independens³⁴⁾, adeo ut illi contingens incertumve nihil sit³⁵⁾; in omnibus eius consiliis, operibus et mandatis est sanctissimus³⁶⁾. Quicquid cultus, quicquid officii, quicquid obsequii ab Angelis illi, ab hominibus, aut a quavis creatura exigere placet, id illi omne iure optimo debetur³⁷⁾.

§. III.

In Deitatis unitate personae tres sunt unius eiusdemque essentiae, potentiae ac aeternitatis; Deus Pater, Deus Filius, ac Deus Spiritus Sanctus³⁸⁾. Pater quidem a nullo est, nec genitus nempe nec procedens: Filius autem a Patre est aeternus genitus³⁹⁾; Spiritus autem Sanctus aeternus procedens a Patre Filioque⁴⁰⁾.

18) Proverb. XVI. 4. Rom. XI. 36. 19) 1 Ioh. IV. 8. 16.
20) Exod. XXXIV. 6. 7. 21) Heb. XI. 6. 22) Nehem. IX. 32. 33.
23) Psal. V. 5. 6. 24) Nah. I. 2. 3. 25) Ioh. V. 26. 26) Act. VII. 2. 27) Psal. CXIX. 68. 28) 1 Tim. VI. 15.
Rom. IX. 5. 29) Act. XVII. 24. 25. 30) Iob. XXII. 2. 3. 31) Rom. XI. 36. 32) Apoc. IV. 11. 1 Tim. VI. 15. Dan. IV. 25. 35. 33) Heb. IV. 13. 34) Rom. XI. 33. 34. Psal. CXLVIL 5. 35) Act. XV. 18. Ezech. XI. 5. 36) Psal. CXLV. 17. Rom. VII. 12. 37) Apoc. V. 12. 13. 14. 38) 1 Ioh. V. 7. Mat. III. 16. 17. Mat. XXXVIII. 19. 2 Cor. XIII. 14. 39) Ioh. I. 14. 18. 40) Ioh. XV. 26. Gal. IV. 6.

CAP. III.

De aeterno Dei Decreto.

§. 1.

DEus, e sapientissimo sanctissimoque consilio voluntatis suae, libere ac immutabiliter, quicquid unquam evenit, ab omni aeterno ordinavit¹⁾; ita tamen, ut inde nec author peccati evadat Deus²⁾, nec voluntati creaturarum sit vis affata; neque libertas aut contingentia causarum secundarum ablata sit, verum potius stabilita³⁾.

§. 2.

Quamvis omnia cognoscat Deus, quae suppositis quibusvis conditionibus sunt eventu possibilia⁴⁾; non tamen ideo quicquam decrevit quoniam illud praeviderat aut futurum, aut positis talibus conditionibus eventorum⁵⁾.

§. 3.

Deus, quo gloriam suam manifestaret, nonnullos hominum ac Angelorum⁶⁾ decreto suo ad aeternam vitam praedestinavit, alios autem ad mortem aeternam praordinavit⁷⁾.

§. 4.

Praedestinati illi et praordinati homines Angelique, particulariter sunt ac immutabiliter designati, certusque ilorum est ac definitus numerus, adeo ut nec angeli possit nec immixui⁸⁾.

§. 5.

Qui ex humano genere sunt ad vitam praedestinati, illos Deus ante iacta mundi fundamenta, secundum aeternum suum ac immutabile propositum, secretumque voluntatis suae consilium et beneplacitum elegit in Christo ad aeternam gloriam⁹⁾, idque ex amore suo et gratia mere gratuitam; nec fide, nec bonis operibus, nec in his illave perseverantia, sed neque ulla alia re in creature, praevisis, ipsum tanquam causis aut conditionibus ad id moventibus¹⁰⁾; quo totum nempe in laudem cederet gloriose sue gratiae¹¹⁾.

1) Eph. I. 11. Rom. XI. 33. Heb. VI. 17. Rom. IX. 15. 18.
 2) Iac. I. 13. 17. 1 Joh. I. 5. 3) Act. II. 23. Mat. XVII. 12. Act. IV. 27. 28. Ioh. XIX. 11. Prov. XVI. 33. 4) Act. XV. 18. 1 Sam. XXIII. 11. 12. Mat. XI. 21. 23. 5) Rom. IX. 11. 13. 16. 18. 6) 1 Tim. V. 21. Mat. XXV. 41. 7) Rom. IX. 22. 23. Eph. I. 5. 6. Prov. XVI. 4. 8) 2 Tim. II. 19. 1oh. XIII. 18. 9) Eph. I. 4. 9. 11. Rom. VIII. 30. 2 Tim. I. 9. 2 Thes. V. 9. 10) Rom. IX. 11. 13. 16. Eph. I. 4. 9. 11) Eph. I. 6. 12.

§. 6.

Quemadmodum autem Deus electos ad gloriam destinavit, sic omnia etiam quibus illam consequantur media praordinavit, voluntatis suae proposito aeterno, simul et liberrimo¹²⁾. Quapropter electi, postquam lapsi essent in Adamo, a Christo sunt redempti¹³⁾, per Spiritum eius opportuno tempore operantem, ad fidem in Christum vocantur efficaciter; iustificantur, sanctificantur¹⁴⁾, et potentia ipsius per fidem custodiuntur ad salutem¹⁵⁾. Nec alii quivis a Christo redimuntur, vocantur efficaciter, iustificantur, adoptantur, sanctificantur et salvantur, praeter electos solos¹⁶⁾.

§. 7.

Reliquos humani generis Deo placuit secundum consilium voluntatis suae inscrutabile (quo misericordiam pro libitu exhibet abstinentie) in gloriam supremam suae in creaturas potestatis, praeterire; eosque ordinare ad ignominiam et iram pro peccatis suis, ad laudem iustitiae suae gloriose¹⁷⁾.

§. 8.

Doctrina de sublimi hoc praedestinationis mysterio non sine summa cura et prudentia tractari debet¹⁸⁾, quo nimis homines, dum voluntati Dei in verbo eius revelatae advertant animos, eique debitam exhibeant obedientiam, de efficaci sua vocatione certiores facti, ad aeternae suae electionis assurgere possint certitudinem¹⁹⁾. Ita demum suppeditabit haec doctrinam laudandi, reverendi, admirandique Deum argumentum²⁰⁾, quin etiam humilitatis, diligentiae et consolationis copiosae omnibus sincere obedientibus evangelio²¹⁾.

CAP. IV.

De creatione.

§. 1.

Deo, Patri, Filio et Spiritui sancto, complacitum est¹⁾, quo aeternae suae cum potentiae tum sapientiae bonitatisque gloriam

12) 1 Pet. I. 2. Eph. I. 4. 5. Eph. II. 10. 2 Thes. II. 13.
 13) 1 Thes. V. 9. 10. Tit. II. 14. 14) Rom. VIII. 30. Eph. I. 5.
 2 Thess. II. 13. 15) 1 Pet. I. 5. 16) Ioh. XVII. 9. Rom. VIII.
 18. ad Iacob. Ioh. VI. 64. 65. Ioh. X. 26. Ioh. VIII. 47. 1 Ioh. II.
 19. 17) Mat. XI. 25. 26. Rom. IX. 17. 18. 21. 22. 2 Tim. II. 19.
 20. Iud. v. 4. 1 Pet. II. 8. 18) Rom. IX. 20. Rom. XI. 33. Deut.
 XXIX. 29. 19) 2 Pet. I. 19. 20) Eph. I. 6. Rom. XI. 33. 21) Rom.
 XI. 5. 6. 20. 2 Pet. I. 10. Rom. VIII. 33. Ioh. X. 20. 1) Heb.
 I. 2. Ioh. I. 2. 3. Gen. I. 2. Ioh. XXVI. 13. Ioh. XXXIII. 4.

manifestaret²⁾ , mundum hunc, et quae in eo continentur universa tam visibilia quam iacyabilia, in principio intra sex dierum spatum creare, seu ex nihilo condere, atque omnia quidem bona valde³⁾).

§. 2.

Postquam omnes alias creatureas condidisset Deus, creavit hominem marem et foeminam⁴⁾, animabus inditis rationalibus ac immortalibus⁵⁾; imbutos cognitione, iustitia, veraque sanctitate, ad suam ipsius imaginem⁶⁾; habentes in cordibus suis inscriptam Divinam legem⁷⁾, signum et eandem implendi vires⁸⁾, non tamen sine quadam violandi possibilitate; libertati siquidem permisssi erant voluntatis suae hand immutabilis⁹⁾. Praeter autem hanc in cordibus eorum inscriptam legem de non comedendo ex arbore scientiae boni malique mandatum insuper acceperunt; quod certe quam diu observabant, communione Dei beati erant¹⁰⁾, dominumque habebant in creatureas¹¹⁾.

CAP. V.

De Providentia.

§. 1.

Magnus ille rerum omnium creator Deus sapientissima sua et sanctissima simul providentia¹⁾ creatureas, actiones, resque²⁾ a maximis usque ad minimas³⁾ universas sustentat⁴⁾, dirigit, ordinat, gubernatque secundum infallibilem suam praescientiam⁵⁾, et voluntatis suae consilium liberum ac immutabile⁶⁾, ad laudem gloriae sapientiae suae, potentiae, iustitiae, bonitatis, ac misericordiae⁷⁾.

§. 2.

Quanvis respectu praescientiae ac decreti Dei (causae primae) omnia immutabiliter atque infallibiliter eveniant⁸⁾, per eandem tamen ille providentiam eadem ordinat evenire necessario, libere, aut contingenter, pro natura causarum secundarum⁹⁾.

2) Rom. I. 20. Ier. X. 12.. Psa. CIV. 24. Psal. XXXIII. 5. 6.
 3) Gen. I. cap. Heb. XI. 3. Col. I. 16. Act. XVII. 24. 4) Gen. I. 27. 5) Gen. II. 7. cum Eccles. XII. 7. et Luc. XXIII. 43. et Matth. X. 28. 6) Gen. I. 26. Col. III. 10. Eph. IV. 24. 7) Rom. II. 14. 15. 8) Eccles. VII. 29. 9) Gen. III. 6. Eccles. VII. 29. 10) Gen. II. 17. Gen. III. 8. 9. 10. 11. 23. 11) Gen. I. 26. 28. 1) Prov. XV. 3. Psal. CIV. 24. Psal. CXLV. 17. 2) Dan. IV. 34. 35. Psal. CXXXV. 6. Act. XVII. 25. 26. 28. Iob. XXXVIII. XXXIX. XL. XLI. capita. 3) Matth. X. 29. 30. 31. 4) Heb. I. 3. 5) Act. XV. 18. Psal. XCIV. 8. 9. 10. 11. 6) Eph. I. 11. Ps. XXXIII. 10. 11. 7) Isa. LXIII. 14. Ephes. III. 10. Rom. IX. 17. Gen. XLV. 7. 8) Act. II. 23. 9) Gen. VIII. 22. Ier. XXXI. 35. Exod. XXI. 13. cum Deut. XIX. 5. 1 Reg. XXII. 28. 34. Isa. X. 6. 7.

Cap. V. De Providentia.

9

§. 3.

Deus in providentia sua ordinaria mediis usitur¹⁰⁾, sicutamen non astringitur, quo minus absque eis¹¹⁾, supra¹²⁾ aut etiam contra ea pro arbitrio suo operetur¹³⁾.

§. 4.

Omnipotentem Dei potentiam, sapientiam inscrutabilem, honestatemque infinitam providentia eius eo usque manifestat, ut vel ad primum lapsum, omniaque reliqua peccata, seu hominum sive angelorum, se extendat¹⁴⁾; nequa id quidem permissione nuda¹⁵⁾, verum cui coniuncta est sapientissima potentissimaque eorum limitatio¹⁶⁾, ac aliusmodi ad sanctos sibi propositos, fines dispensatione multiplici ordinatio et gubernatio¹⁷⁾; ita tamen ut omnis eorum vitiositas a sola proveniat creatura, a Deo neutiquam, qui sanctissimus quem sit instissimusque neque est, nec esse quidem potest peccati autor aut approbator¹⁸⁾.

§. 5.

Sapientissimus, iustissimus, et gratiosissimus idem Deus, saepenumero filios suos temptationibus multifariis, suorumque cordium corrumpioni ad tempus permittit; quo ob admissa prius peccata castiget eos, vel corruptionis iis detegat vim occultam, cordiumque suorum fraudulentiam ut humilientur¹⁹⁾; quoque eos excite ad strictam magis et constantem a scipso preferendis superpetuis dependentiam; Quo denique adversus omnes occasiones peccati de futuro reddat cautiores. Sed et ob alias etiam varios fines, iustos sanctosque sibi propositos²⁰⁾.

§. 6.

Quod scelestos illos spectat impiosque homines, quos Deus, ut iustus iudex, ob peccata praecedentia exaebat induratus²¹⁾; eis ille non solum gratiam suam non impertit, qua ipsis cum illuminari intellectus, tum affici corda potuissent²²⁾; sed interdum subtrahit eis quibus imbuti erant dona²³⁾, et ipsos exponit illiusmodi obiectis, unde corruptio eorum arripit sibi peccandi

10) Act. XXVII. 31. 44. Isa. LV. 10. 11. Hos. II. 21. 22. 11) Hos. I. 7. Matth. IV. 4. Iob. XXXIV. 10. 12) Rom. IV. 19. 20. 21. 13) 2 Reg. VI. 6. Dan. III. 27. 14) Rom. XI. 32. 33. 34. 2 Sam. XXIV. 1. cum 1 Chron. XXI. 1. 1 Reg. XXII. 24. 23. 1 Chron. X. 4. 13. 14. 2 Sam. XVI. 10. Act. II. 23. IV. 27. 28. 15) Act. XIV. 16. 16) Psal. LXXVI. 10. 2 Reg. XIX. 28. 17) Gen. I. 20. Isa. X. 6. 7. 12. 18) Iac. I. 13. 14. 17. 1 Ioh. II. 16. Psal. L. 21. 19) 2 Chron. XXXII. 25. 26. 31. 2 Sam. XXIV. 1. 20) 2 Cor. XII. 7. 8. 9. Psal. XXXVII. per tot. Psal. LXXVII. 1. ad 12. Mar. XIV. 66. ad finem, cum Ioh. XXI. 15. 16. 17. 21) Rom. I. 24. 26. 28. Rom. XI. 7. 8. 22) Deut. XXIX. 4. 23) Matt. XIII. 12. Matt. XXV. 29.

occasiones²⁴⁾; simulque tradit eos suis ipsorum concupiscentiis et tentationibus mundi; et potestati Satanae²⁵⁾; ex quo fit ut seipso ipsi indurent, et quidem sub iisdem mediis quibus utitur Deus ad alios emolliendo²⁶⁾.

§. 7.

Providentia Dei sicut ad omnes creaturas universaliter modo se extendit; ita modo plane peculiari Ecclesiae, suaq; curam gerit, ac in eius bonum disponit universa²⁷⁾.

CAP. VI.

De hominis lapsu, de peccato eiusque poena.

§. 1.

PRimi parentes, Satanae subtilitate ac tentatione seducti, fructus vetiti esu peccaverunt¹⁾). Hoc eorum peccatum secundum sapiens suum sanctumque consilium Deo placuit permittere, non sine proposito illud ad suam ipsius gloriam ordinandi²⁾.

§. 2.

Hoc illi peccato, iustitia sua originali et communione cum Deo exciderunt³⁾; itaque facti sunt in peccato mortui⁴⁾, atque in omnibus facultatibus ac partibus animae corporisque penitus contaminati⁵⁾.

§. 3.

Quumque illi fuerint radix totius humani⁶⁾ generis, huiusce peccati reatus fuit imputatus, eademque in peccato mors ac natura corrupta propagata, omnibus illorum posteris, quotquot ab iis ordinaria quidem generatione procreantur⁷⁾.

§. 4.

Ab hac originali labe (qua ad omne bonum facti sumus in habiles prorsus ac impotentes, eique plane oppositi⁸⁾), ad malum autem omne proclives penitus⁹⁾) proveniunt omnia peccata actualia¹⁰⁾.

24) Deut. II. 30. 2 Reg. VIII. 12. 13. 25) Ps. LXXXI. 11. 12.
2 Thes. II. 10. 11. 12. 26) Exod. VH. 3. cum Exod. VIII. 15. 32.
2 Cor. II. 15. 16. Isa. VII. 14. 1 Pet. II. 7. 8. Isa. VI. 9. 10. cum
Act. XXVIII. 26. 27. 27) 1. Tim. IV. 10. Amo. IX. 8. 9. Rom. VIII.
28. Isa. XLIII. 3. 4. 5. 14. 1) Gen. III. 13. 2 Cor. XI. 3. 2) Rom.
XI. 32. 3) Gen. III. 6. 7. 8. Eccles. VII. 29. Rom. III. 23. 4) Gen.
II. 17. Eph. II. 1. 5) Tit. I. 15. Gen. VI. 5. Ier. XVII. 9. Röm. III.
10. ad 19. 6) Gen. I. 27. 28. et Gen. II. 16. 17. et Act. 17. 26. cum
Rom. V. 12. 15. 16. 17. 18. 19. et 1 Cor. XV. 21. 22. 49. 7) Psal. LI.
5. Gen. V. 3. Job. XIV. 4. Job. XV. 14. 8) Rom. V. 6. Rom. VIII.
7. Rom. VII. 18. Col. I. 21. 9) Gen. VI. 5. Gen. VIII. 21. Rom.
III. 10. 11. 12. 10) Iac. I. 14. 15. Eph. II. 2. 3. Matt. XXV. 19.

§. 5.

Haec naturae corruptio durante hac vita manet etiam in regenit¹¹⁾: et quamvis per Christum et condonata sit et mortificata; nihil minus tam ipsa, quam eius motus universi vere sunt ac proprie peccata¹²⁾.

§. 6.

Peccatum omne cum originale tum actuale, quum iustae Dei legis transgressio sit eique contraria¹³⁾, peccatori suapte naturae reatum infert¹⁴⁾, quo ad iram Dei¹⁵⁾, ac maledictionem legis¹⁶⁾ subeundam obligatur, adeoque redditur obnoxius morti¹⁷⁾ simul et miseriis omnibus spiritualibus¹⁸⁾, temporalibus¹⁹⁾, ac aeternis²⁰⁾.

C A P. VII.

De foedere Dei cum homine.

§. 1.

Tanta est inter deum et creaturam distantia, ut licet creaturae rationales obedientiam illi ut creatori suo debeant, nullam tamen fruitionem eius tanquam suae beatitudinis ac praemii habere unquam potuissent, ni voluntaria fuisse aliquo ex parte Dei condescensio; quam ipsi exprimere placuit icto foedere¹⁾.

§. 2.

Primum foedus cum hominibus initum erat foedus operum²⁾, quo vita Adamo promissa erat, eiusque in eo posteris³⁾, sub conditione obedientiae perfectae ac personalis⁴⁾.

§. 3.

Quum autem homo lapsu suo omnem sibi praestriisset ad vitam aditum per illud foedus, complacuit Domino secundum inire⁵⁾, quod vulgo dicimus *Foedus Gratiae*; in quo peccatoribus offert gratuito vitam ac salutem per Iesum Christum, fidem in illum ab iis requirens ut salventur⁶⁾; promittensque omnibus qui

11) 1 Ioh. I. 8. 10. Rom. VII. 14. 17. 18. 23. Iac. III. 2. Prov. XX. 9. Eccles. VII. 20. 12) Rom. VII. 5. 7. 8. 25. Gal. V. 17. 13) 1 Ioh. III. 4. 14) Rom. II. 15. Rom. III. 9. 19. 15) Ephes. II. 3. 16) Gal. III. 10. 17) Rom. VI. 23. 18) Ephes. IV. 18. 19) Rom. VIII. 20. Lam. III. 39. 20) Matt. XXV. 41. 2 Thes. I. 9. 1) Isa XL. 13. 14. 15. 16. 17. Ioh. IX. 32. 33. 1 Sam. II. 25. Psal. CXIII. 5. 6. Psal. C. 2. 3. Ioh. XXII. 2. 3. Ioh. XXXV. 7. 8. Luc. XVII. 10. Act. XVII. 24. 25. 2) Gal. III. 11. 3) Rom. X. 5. Rom. V. 12. ad 20. 4) Gen. II. 17. Gal. III. 10. 5) Gal. III. 21. Rom. VIII. 3. Rom. III. 20. 21. Gen. III. 15. Isa. XXXXII. 6. 6) Mar. XVI. 15. 16. Ioh. III. 16. Rom. X. 6. 9. Gal. III. 11.

ad vitam ordinantur se spiritum suum sanctum daturum, qui in illis operetur credendi cum voluntatem tum potentiam⁷⁾.

§. 4.

Hoc foedus Gratiae in Scriptura saepe nomine *Testamenti* indigitatur, respectu nimirum mortis Testatoris Iesu Christi, aeternaeque illius haereditatis, quam is una cum omnibus eam spectantibus inibi legabat⁸⁾.

§. 5.

Hoc foedus sub Legi atque sub Evangelio administratum est modo alio atque alio⁹⁾. Sub Legi quidem per promissiones, prophetias et sacrificia, per circumcisioem, agnum pascale, aliasque typos ac instituta populo Iudaico tradita, quae omnia Venturum Christum praesignificabant¹⁰⁾; erantque pro ratione illorum temporum sufficientia, et per operationem spiritus efficacia ad electos instruendum ac aedificantum in fide in promissum Messiam¹¹⁾, per quem plenam peccatorum remissionem et salutem aeternam sunt consecuti; diciturque *Vetus Testamentum*¹²⁾.

§. 6.

Sub evangelio autem, exhibito iam Christo, substantia¹³⁾ scilicet ac antitypo, praescriptae rationes in quibus hoc foedus dispensatur, sunt praedicatio verbi, et administratio sacramentorum, baptismi nempe ac coenae Dominicæ¹⁴⁾; in quibus quidem utrum numero paucioribus, iisque simplicius ac minore cum externa gloria administratis, cum maiore tamen plenitudine, evidenter, et efficacia spirituali¹⁵⁾ populis cunctis tam Iudeis quam Gentibus¹⁶⁾ exhibetur; Diciturque *Novum Testamentum*¹⁷⁾. Non sunt ergo duo foedera gratiae, re atque natura discrepantia; sed unum idem, licet non uno modo dispensatum¹⁸⁾.

CAP. VIII.

De Christo Mediatore.

§. 1.

Complacitum est Deo Filium eius unigenitum Dominum Iesum in aeterno suo proposito eligere atque ordinare ut Mediator esset

7) Ezech. XXXVI. 26. 27. Ioh. VI. 44. 45. 8) Heb. IX. 15. 16.
17. Heb. VII. 22. Luc. XXII. 20. 1 Cor. XI. 25. 9) 2 Cor. III. 6. 7.
8. 9. 10) Heb. VIII. IX. X. cap. Rom. IV. 11. Col. II. 11. 12. 1. Cor.
V. 7. 11) 1 Cor. X. 1. 2. 3. 4. Heb. XI. 13. Ioh. VIII. 56. 12) Gal.
III. 7. 8. 9. 14. 13) Col. II. 17. 14) Mat. XXXVIII. 19. 20. 1 Cor.
XI. 23. 24. 25. 15) Heb. XII. 22, ad 28. Ier. XXXI. 33. 34. 16) Matth.
XXVIII. 19. Eph. II. 15. 16. 17. 18. 19. 17) Iac. XXXII. 1. cum Rom. IV. 3.
6. 16. 17. 23. 24. Heb. XIII. 8. Act. XV. 11.

inter Deum et hominem¹⁾, Propheta²⁾, Sacerdos³⁾, et Rex⁴⁾, caput idem et salvator Ecclesiae suae⁵⁾; rerum omnium haeres⁶⁾, Mundique Iudex⁷⁾; cui ab aeterno populum dedit futurum illi in semen⁸⁾, ac per illum statu tempore redimendum, vocandum, iustificandum, sanctificandum ac glorificandum⁹⁾.

§. 2.

Filius Dei persona secunda in Trinitate, verus nempe idem aeternusque Deus, substantiae cum Patre unius eiusdemque, eique coaequalis, cum advenerat temporis plenitudo, assumpsit naturam humanam¹⁰⁾, una cum omnibus eius proprietatibus essentialibus, communibusque infirmitatibus, immunem tamen a peccato¹¹⁾, conceptus scilicet in utero eque substantia Mariae Virginis¹²⁾, virtute Spiritus Sancti. Adeo sane ut naturae duae, integræ, perfectæ, distinctæque Deitas ac humanitas in una eademque persona indissolubili nexo coniunctæ fuerint, sine conversione, compositione, aut confusione¹³⁾. Quae quidem persona vere Deus est ac vere homo, unus tamen Christus, unicus inter Deum et hominem Mediator¹⁴⁾.

§. 3.

Dominus Iesus in humana sua natura divinae hunc modum coniuncta sanctificatus est, ac Spiritu sancto supra mensuram unctus¹⁵⁾, in se habens omnes sapientiae notitiaequae thesauros¹⁶⁾; in quo Patri visum est ut omnis plenitudo inhabitaret¹⁷⁾, atque eo quidem fine ut sanctus, innocuus, intaminatus, plenusque gratiae ac veritatis existens¹⁸⁾, ad Mediatoris Vadisque munus exequendum perfecte esset instructus¹⁹⁾. Quod ille officium non arripuit sibi, verum a Patre erat ad id vocatus²⁰⁾, qui omnem ei potestatem ac iudicium in manus dedit, una cum mandato exercendi²¹⁾.

§. 4.

Hoc munus promtissima voluntate in se suscepit Dominus Iesus²²⁾, quod ut expleret factus est sub Lege²³⁾, eam per-

1) Isa. XXXII. 1. 1 Pet. I. 19. 20. Ioh. III. 16. 1. Tim. II. 5.
 2) Act. III. 22. 3) Heb. V. 5. 6. 4) Psal. II. 6. Lue. I. 33. 5) Eph. V. 23. 6) Heb. I. 2. 7) Act. XVII. 31. 8) Ioh. XVII. 6. Psal. XXII. 30. Isa. LIII. 10. 9) 1 Tim. II. 6. Isa. LV. 4. 5. 1 Cor. I. 30.
 10) Ioh. I. 1. 14. 1 Ioh. V. 20. Phil. II. 6. Gal. IV. 4. 11) Heb. II. 14. 16. 17. Heb. IV. 15. 12) Luc. I. 27. 31. 35. Gal. IV. 4. 13) Lue. I. 35. Col. II. 9. Rom. IX. 5. 1 Pet. III. 18, 1 Tim. III. 16. 14) Rom. I. 3. 4. 1 Tim. II. 5. 15) Psal. XXXXV. 7. Ioh. III. 34. 16) Col. II. 3. 17) Col. I. 19. 18) Héb. VII. 26. Ioh. I. 14. 19) Act. X. 38. Heb. XII. 24. Heb. VII. 22. 20) Heb. V. 4. 6. 21) Ioh. V. 22. 27. Matth. XXVIII. 18. Act. II. 36. 22) Psal. XL. 7. 8. cum Heb. X. 5. ad 11. Ioh. X. 16. Phil. II. 8. 23) Gal. IV. 4.

fecto implevit²⁴⁾ , immediate in anima²⁵⁾ sua gravissimos subit cruciatus, in corpore²⁶⁾ vero per passiones quam maxime dolorificas; crucifixus est, ac mortuus²⁷⁾; sepultus est, mansaque sub mortis potestate; nec tamen ullam vidit corruptionem²⁸⁾). Tertio die surrexit a mortuis²⁹⁾ cum eodem in quo passus fuerat corpore³⁰⁾, cum quo etiam ascendit in coelum, ibique sedens ad dextram Patris³¹⁾ intercedit³²⁾, redditurus inde in consummatione mundi, ad homines angelosque iudicandum³³⁾.

§. 5.

Dominus Iesus obedientia sua perfecta, suique ipsius sacrificio; quod per aeternum Spiritum Deo semel obtulit, iustitiae Patris plene satisfecit³⁴⁾, ac omnibus ei a Patre datis non modo reconciliationem; verum etiam aeternam haereditatem in regno coelorum acquisivit³⁵⁾.

§. 6.

Quamvis redēptionis opus non nisi post incarnationem eius, a Christo quidem actu effectum fuerit, vis tamen eius, efficacia, et beneficia per omnia iam inde a mundi primordiis elapsa secula electis sunt communicata, in et per promissiones illas, typos, et sacrificia, quibus revelatum erat et significatum hunc esse semen illud mulieris, quod contritum erat serpentis caput, agnumque illum mactatum ab initio mundi; ut qui heri ac hodie idem est et in sempiternum³⁶⁾.

§. 7.

Christus in opere Mediatorio agit secundum utramque naturam, id agens per utramvis, quod eidem proprium est³⁷⁾), non nunquam tamen fit propter personae unitatem ut quod uni naturae proprium est, personae ab altera natura denominatae in Scriptura tribuatur³⁸⁾.

§. 8.

Pro quibus Christus redēptionem acquisivit, iis omnibus certo quidem ac efficaciter eam applicat impertitque³⁹⁾), pro eis

24) Matth. III. 15. Matth. V. 17. 25) Matt. XXVI. 37. 38. I. 2. XXII. 44. Matth. XXVII. 46. 26) Mat. XXVI. XXVII. 27) Phil. II. 8. 28) Act. II. 23. 24. 27. et 13. 37. Rom. VI. 9. 29) 1 Cor. XV. 3. 4. 30) Ioh. XX. 25. 27. 31) Mar. XVI. 19. 32) Rom. VIII. 34. Heh. IX. 24. Heb. VII. 25. 33) Rom. XI. 4. 9. 10. Act. I. 11. Act. X. 42. Mat. XIII. 40. 41. Indae v. 6. 2 Pet. II. 4. 34) Rom. V. 19. Heb. IX. 14. 16. Heb. X. 14. Eph. V. 2. Rom. III. 25. 26. 35) Dan. IX. 24. 26. Col. I. 19. 20. Eph. I. 11. 14. Ioh. XVII. 2. Heb. IX. 12. 15. 36) Gal. IV. 4. 5. Gen. III. 15. Apoc. XIII. 8. Heb. XIII. 8. 37) Heb. IX. 14. 1 Pet. III. 18. 38) Act. XX. 28. Ioh. III. 13. 1 Ioh. III. 16. 39) Ioh. VI. 37. 39. Ioh. X. 15. 16.

intercedens⁴⁰), eisque in verbo et per verbum revelans mysterium salutis⁴¹), per Spiritum suum eis ut credere velint ac obediere persuadens efficaciter⁴²), eorumque gubernans corda verbo suo spirituque; sed et vi sua omnipotenti, ac sapientia debellans omnes eorum hostes, iis autem modis mediisque quae admirabili et inscrutabili eius dispensationi sunt maxime consentanea⁴³).

CAP. IX. De libere arbitrio.

§. 1.

Eam humanae voluntati naturalem Deus indidit libertatem, ut nec cogatur unquam, neque absoluta ulla naturae necessitate ad bonum aut malum determinetur¹).

§. 2.

Homo in statu innocentiae libertatem habuit ac potentiam, quod bonum erat Deoque gratum volendi agendique²); mutabiliter tamen, ita ut illa potuerit excidere³).

§. 3.

Homo per lapsum suum in statum peccati, potentiam otrnem quam habuerat voluntas eius ad bonum aliquod spirituale et saluti contignum amisit penitus⁴); adeo sane ut naturalis homo, ultiō ab eiusmodi bono abhorrens prorsus⁵), ac in peccato mortuus⁶), non possit unquam suis ipsis viribus convertere semet, sed ne quidem ad conversionem se vel praeparare⁷).

§. 4.

Quandocunque Deus convertit ac in statum gratiae transfert peccatorem, eundem eximit naturali sua sub peccato servitute⁸), solaque gratia sua potentem reddit ad spirituale bonum volendum praestandumque⁹); Ita tamen ut propter manentem adhuc in eo corruptionem, bonum nec perfecte velit; neque id tantummodo, verum etiam quandoque malum¹⁰).

40) 1 Ioh. II. 1. 2. Rom. VIII. 34. 41) Ioh. XV. 13. 15. Eph. I. 7. 8. 9. Ioh. XVII. 6. 42) Ioh. XIV. 16. Heb. XII. 2. 2 Cor. IV. 13. Rom. VII. 9. 14. Rom. XV. 18. 19. Ioh. XVII. 17. 43) Psal. CX. 1. 1 Cor. XV. 25. 26. Mal. IV. 2. 3. Col. II. 15. 1) Matth. XVII. 12. Iac. I. 14. Dent. XXX. 19. 2) Eccles. IV. 39. Gen. I. 26. 3) Gen. II. 16. 17. Gen. III. 6. 4) Rom. V. 6. Rom. VIII. 7. Ioh. XV. 5. 5) Rom. III. 10. 12. 6) Eph. II. 1. 5. Col. II. 13. 7) Ioh. VI. 44. 66) Eph. II. 2. 3. 4. 5. 1 Cor. II. 14. Tit. III. 3. 4. 5. 8) Col. I. 13. Ioh. VIII. 34. 36. 9) Phil. II. 13. Rom. VI. 18. 22. 10) Gal. V. 17. Rom. VII. 15. 18. 19. 21. 23.

§. 5.

Voluntas humana perfecte ac immutabiliter libera ad bonum solum redditur non nisi in statu gloriae¹¹).

CAP. X.

De vocatione efficaci.

§. 1.

DEus quos ad vitam praedestinavit omnes, eosque solos dignatur per verbum suum et spiritum¹⁾ constituto suo acceptoque tempore vocare efficaciter²⁾ e stato illo peccati et mortis in quo sunt natura constituti, ad gratiam ac salutem per Iesum Christum³⁾; idque mentes eorum illuminando, ut modo spirituali et salutari quae Dei sunt intelligent⁴⁾; tollendo eorum cor lapideum, donandoque eis cor carneum⁵⁾; voluntates eorum renovando ac pro potentia sua omnipotente ad bonum determinando⁶⁾, et ad Iesum Christum trahendo efficaciter⁷⁾; ita tamen ut illi nihilominus liberrime veniant, volentes nempe facti per illius gratiam⁸⁾.

§. 2.

Efficax haec vocatio est a sola Dei gratia, gratuita illa et speciali; a nulla autem re in homine praevisa⁹⁾; qui in hoc negotio se habet omnino passive, donec per spiritum sanctum vivificatus ac renovatus¹⁰⁾, potis inde factus sit vocationi huic respondere, gratiamque inibi oblatam et exhibitam amplexari¹¹⁾.

§. 3.

Electi infantes in infancia sua morientes regenerantur salvanturque a Christo per spiritum¹²⁾) (qui quando et ubi, et quo sibi placuerit modo operatur¹³⁾), sicut et reliqui electi omnes, quotquot externae vocationis per ministerium verbi sunt incapaces¹⁴⁾.

§. 4.

Alii autem, qui non electi sunt, ut ut verbi ministerio vocari

11) Eph. IV. 13. Heb. XII. 23. 1 Ioh. III. 2. Iudee v. 24.

12) 2 Thess. II. 13. 14. 2 Cor. III. 3. 6. 2) Rom. VIII. 30. Rom. XI.

7. Eph. I. 10. 11. 3) Rom. VIII. 2. Eph. II. 1. 2. 3. 4. 5. 2 Tim. I. 9.

10. 4) Act. XXVI. 18. 1 Cor. II. 10. 12. Eph. I. 17. 18. 5) Ezech.

XXXVI. 26. 6) Ezech. XI. 19. Phil. II. 13. Deut. XXX. 6. Ezech.

XXXVI. 27. 7) Eph. I. 19. Ioh. VI. 44. 45. 8) Cant. I. 4. Psal.

CX. 3. Ioh. VI. 37. Rom. VI. 16. 17. 18. 9) 2 Tim. I. 9. Tit. III.

4. 5. Eph. II. 4. 5. 8. 9. Rom. IX. 11. 10) 1 Cor. II. 14. Rom. VIII.

7. Eph. II. 5. 11) Ioh. VI. 37. Ezech. XXXVI. 27. Ioh. V. 25.

12) Luc. XVIII. 15. 16. et Act. II. 38. 39. et Ioh. III. 3. 5. et 1 Ioh.

V. 12. et Rom. VIII. 9. collatis. 13) Ioh. III. 8. 14) 1 Ioh. V.

12. Act. IV. 12.

possint¹⁵), communesque nennullas operationes Spiritus experiri¹⁶), nunquam tamen vere ad Christum accedunt, proindeque nec salvati possint¹⁷). Multo quidem minus poterunt illi, quotquot religionem Christianam non profitentur, (summam licet operam navaverint moribus suis ad naturae lumen, istiusque quam profitentur religionis legem componendis) extra hanc unicam viam salutem unquam obtinere¹⁸): Atque huic quidem contrarium statuere ac defendere, perniciosum admodum est ac detestandum¹⁹).

CAP. XI. De Iustificatione.

§. 1.

QUOS Deus vocat efficaciter, eosdem etiam gratis iustificat¹), non quidem iustitiam iis infundendo, sed eorum peccata condonando, personasque pro iustis reputando atque acceptando; neque id certe propter quietquam aut in iis productum, aut ab iis praestitum, verum Christi solius ergo; eisque ad iustitiam non fidem ipsam, non credendi actum, aut aliam quamconque obedientiam evangelicam, verum obedientiam ac satisfactionem Christi imputando²), eum nempe recipientibus, eique ac iustitiae eius per fidem innitentibus; quam illi fidem ex dono Dei, non a seipsis, habent³).

§. 2.

Fides hoc modo Christum recipiens; eique innitens ac iustitiae eius, est iustificationis unicum instrumentum⁴); in homine tamen iustificato haec non est solitaria, verum gratis aliis omnibus salutaribus semper comitata; neque est haec fides mortua, sed quae per charitatem operatur⁵).

§. 3.

Qui hunc in modum iustificantur, eorum omnium debita Christus per obedientiam suam mortemque prorsus dissolvit; eorumque vice iustitiae Patris sui realem, plenam, et proprie dictam satisfactionem praestitit⁶). Quum tamen non propter in

15) Matt. XXII. 14. 16) Matt. VII. 22. Matt. XIII. 20. 21. Heb. VI. 4. 5. Ioh. VI. 64. 65. 66. Ioh. VIII. 24. 17) Act. IV. 12. Ioh. XIV. 6. Eph. II. 12. Ioh. IV. 22. Ioh. XVII. 3. 18) 2 Ioh. v. 9. 10. 11. 1 Cor. XVI. 22. 19) Gal. I. 6. 7. 8. 1) Rom. VIII. 30. Rom. III. 24. 2) Rom. IV. 5. 6. 7. 8. 2 Cor. V. 19. 21. Rom. III. 22. 24. 25. 27. 28. Tit. III. 5. 7. Eph. I. 7. Ier. XXXIII. 6. 1 Cor. I. 30. 31. Rom. V. 17. 18. 19. 3) Act. X. 44. Gal. II. 16. Phil. III. 9. Act. XIII. 38. 39. Eph. II. 7. 8. 4) Ioh. I. 12. Rom. III. 28. Rom. V. 1. 5) Iac. II. 17. 22. 26. Gal. V. 6. 6) Rom. V. 8. 9. 10. 19. 1 Tim. II. 5. 6. Heb. X. 10. 14. Dan. IX. 24. 26. Isa. LIII. 4. 5. 6. 10. 11. 12.

iis quicquam, verum gratuito Pater cum Christum ipsum pro eis dederit⁷⁾, tum obedientiam eius ac satisfactionem tanquam eorum loco constituti⁸⁾ acceptaverit; omnino a gratia gratuita est eorum iustificatio⁹⁾; Quo nimurum Dei tum accurate iustitia tum locuples gratia glorificata foret in iustificatione peccatorum¹⁰⁾.

§. 4.

Ab aeterno decrevit Deus electos omnes iustificare¹¹⁾, Christusque in temporis plenitudine mortuus est pro eorum peccatis, et in iustificationem eorum resurrexit¹²⁾: nihil minus tamen iustificati prius non sunt, quam Christum eis in tempore suo opportuno Spiritus Sanctus actu applicuerit¹³⁾.

§. 5.

Perseverat Deus eorum peccata condonare quos semel iustificavit¹⁴⁾, quin et etiamsi excidere statu iustificationis nunquam possint¹⁵⁾; fieri tamen potest ut irae Dei, paternae quidem illi, per peccata sua se exponat, nec lumen paterni vultus prius sibi habeant restitutam, quam semet ipsos humiliaverint, peccata agnoverint, imploraverint veniam, fidem denique et poenitentiam suam renovaverint¹⁶⁾.

§. 6.

Iustificatio fidelium sub Vetere ac Novo¹⁷⁾ Testamento quoad isthaec omnia est una eademque.

CAP. XII.
De Adoptione.

§. 1.

DEUS iustificatos omnes dignatur in filio suo unigenito Iesu Christo, et propter eundem participes facere gratiae Adoptionis¹⁾; per quam in numerum filiorum Dei assumuntur, taliumque immunitatibus ac privilegiis potiuntur²⁾, impositum sibi habent nomen Dei³⁾, Spiritum adoptionis accipiunt⁴⁾, aditum habent ad thronum gratiae cum confidentia⁵⁾, potestatem consequuntur clamandi

7) Rom. VIII. 32. 8) 2. Cor. V. 21. Matt. III. 17. Eph. V. 2. 9) Rom. III. 24. Eph. I. 7. 10) Rom. III. 26. Eph. II. 7. 11) Gal. III. 8. 1 Pet. I. 2. 19. 20. Rom. VIII. 30. 12) Gal. IV. 4. 1 Tim. II. 6. Rom. IV. 25. 13) Col. I. 21. 22. Gal. II. 16. Tit. III. 4. 5. 6. 7. 14) Matt. VI. 12. 1 Joh. I. 7. 9. 1 Joh. II. 1. 2. 15) Lnc. XXXII. 32. Joh. X. 28. Heb. X. 14. 16) Psal. LXXXIX. 31. 32. 33. Psal. LI. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Psal. XXXII. 5. Matth. XXVI. 75. 1 Cor. XI. 30. 32. Luc. I. 20. 17) Gal. III. 9. 13. 14. Rom. IV. 22. 23. 24. Heb. XIII. 8. 1) Eph. I. 5. Gal. IV. 4. 5. 2) Rom. VIII. 17. Joh. I. 12. 3) Ier. XIV. 9. 2 Cor. VI. 18. Apoc. III. 12. 4) Rom. VIII. 15. 5) Eph. III. 12. Rom. V. 2.

Abba Pater⁶), commiserationem⁷), tutelam⁸), et providentiam⁹) sortiuntur; quin et castigationem Dei paternam experientur¹⁰); nunquam tamen abdicantur¹¹), verum in diem redemptoris consignati¹²) promissiones obtinent haereditario iure¹³), ut qui haeredes sunt aeternae salutis¹⁴).

CAP. XIII. De Sanctificatione.

§. 1.

Quotquot efficaciter vocantur, ac regenerantur, eorum novum habentes novumque spiritum in se creatum, sunt virtute mortis et resurrectionis Christi¹) per verbum eius spiritumque in eis inhabitantem²) ulterius sanctificati, realiter quidem ac personaliter: totius corporis peccati dominium in eos destruitur³), eiusque variae libidines debilitantur indies magis magisque ac mortificantur⁴); illi interim magis magisque in omni gratia salutari vivificantur et corroborantur indies⁵), ad proxim verae sanctimoniae, qua quidem destitutus nemo unquam videbit Dominum⁶).

§. 2.

Universalis est haec et per totum hominem diffusa sanctificatio⁷), verum in hac vita est imperfecta nonnullis corruptionis reliquiis adhuc in omni parte remanentibus⁸), unde bellum exoritur perpetuum et implacabile; hinc carne adversus spiritum, illinc spiritu adversus carnem concupiscente⁹).

§. 3.

In quo quidem bello licet corruptio residua possit aliquandiu praevalere plurimum¹⁰), pars tamen regenita, sanctificante Christi spiritu perpetuas ferente suppetias, evadit victrix¹¹); adeoque sancti in gratia crescent¹²), sanctitatem in timore Domini perficientes¹³).

6) Gal. IV. 6. 7) Psal. CIII. 13. 8) Prov. XIV. 26. 9) Mat. VI. 30. 31. 1 Pet. V. 7. 10) Heb. XII. 6. 11) Lam. III. 31. 12) Eph. IV. 30. 13) Heb. VI. 12. 14) 1 Pet. I. 3. 4. Heb. I. 14. 1) 1 Cor. VI. 11. Act. XX. 32. Phil. III. 10. Rom. VI. 5. 6. 2) Ioh. XVII. 17. Eph. V. 26. 2 Thess. II. 13. 3) Rom. VI. 6. 14. 4) Gal. V. 24. Rom. VIII. 13. 5) Col. I. 11. Eph. III. 16. 17. 18. 19. 6) 2 Cor. VII. 1. Heb. XII. 14. 7) 1 Thess. V. 23. 8) 1 Ioh. I. 10. Rom. VII. 18. 23. Phil. III. 12. 9) Gal. V. 17. 1 Petr. II. 11. 10) Rom. VII. 23. 11) Rom. VI. 14. 1 Ioh. V. 4. Eph. IV. 15. 16. 12) 2 Pet. III. 18. 2 Cor. III. 18. 13) 2 Cor. VII. 1.

C A P. XIV.

De Fide salvifica.

§. 1.

Gratia Fidei, qua electi credere valent ad animarum suarum salutem¹⁾), Spiritus Christi opus est in eorum cordibus operantis²⁾, effectum plerumque verbi Dei ministerio³⁾), quo eodem etiam, ut et administratione Sacramentorum atque oratione roburi accedit ac incrementum⁴⁾.

§. 2.

Hac Fide credit Christianus verum esse quicquid in verbo revelatur, propter autoritatem ipsius inibi loquentis Dei⁵⁾); et varie quidem in illud agit tum obsequendo mandatis⁶⁾), tum ad minas contremiscens⁷⁾), tum etiam promissa Dei, seu praesentem hanc vitam seu futuram spectent, amplexando⁸⁾), pro varia nempe ratione illarum rerum, quae in singulis verbi partibus continentur. Verum fidei salvifica actus illi sunt praecipui, Christi acceptatio et receptio, in eumque solum recumbentia pro iustificatione, sanctificatione, ipsaque adeo vita aeterna, virtute foederis gratiae consequendis⁹⁾.

§. 3.

Fides haec pro diversis eius gradibus debilior est aut fortior¹⁰⁾); impugnari quidem saepenumero multisque modis ac debilitari potest, non ita tamen quin vietrix evadat¹¹⁾); et quidem in multis ad plenam usque certitudinem per Christum adolescit¹²⁾, qui fidei nostrae idem author est et consummator¹³⁾.

C A P. XV.

De resipiscientia ad vitam.

§. 1.

Resipiscientia ad vitam est gratia Evangelica¹⁾), cuius quidem doctrina pariter ac illa de fide in Christum est a singulis ministris Evangelii praedicanda.

1) Heb. X. 39. 2) 2 Cor. IV. 13. Eph. I. 17. 18. 19. Eph. III. 8.
 3) Rom. X. 14. 17. 4) 1 Pet. II. 1. Act. XX. 32. Rom. IV. 11. Luc. XVII. 5. Rom. I. 16. 17. 5) Ioh. IV. 42. 1 Thess. II. 13. 1 Ioh. V. 10. Act. XXIV. 14. 6) Rom. XVI. 26. 7) Isa. LXVI. 2. 8) Heb. XI. 13. 1 Tim. IV. 8. 9) Ioh. I. 12. Act. XVI. 31. Gal. II. 20. Act. XV. 11. 10) Heb. V. 13. 14. Rom. IV. 19. 20. Mat. VI. 30. Mat. VIII. 10. 11) Luc. XXII. 31. 32. Eph. VI. 16. 1 Ioh. V. 4. 5. 12) Heb. VII. 11. 12. Heb. X. 22. Col. II. 2. 13) Heb. XII. 2. 1) Zech. XIII. 10. Act. XI. 18.

§. 2.

Per eam peccator ex inspectu sensuque non solum periculi verum etiam turpitudinis, ac naturae peccatorum suorum prorsus abominandae²⁾, utpote sanctae Dei naturae, iustaeque legi adversantium, atque e perspecta eius erga poenitentes in Christo misericordia, ita peccata sua deflet ac detestatur, ut ab eis omnibus ad Deum convertatur³⁾ cum proposito conatusque in cunctis mandatorum eius viis cum eodem ambulandi⁴⁾.

§. 3.

Etsi resipiscentiae nobis fidendum non sit, ac si ea esset ulla aut pro peccatis satisfactio, aut causa remissionis peccatorum⁵⁾ (qui gratiae Dei in Christo gratuitae actus est)⁶⁾, est nihilominus cunctis peccatoribus usque adeo necessaria, ut sine ea nulla cuivis unquam remissio sit expectanda⁷⁾.

§. 4.

Quemadmodum nullum est peccatum adeo exiguum ut damnationem non mereatur⁸⁾, ita neque magnum adeo peccatum ullum est, ut damnationem inferre possit vere poenitentibus⁹⁾.

§. 5.

In resipiscentia generali acquiescendum non est, verum ad id contendere tenetur quisque, ut singulorum suorum peccatorum quam particularem agat poenitentiam¹⁰⁾.

§. 6.

Quemadmodum autem tenetur quis peccata sua Deo privatim confiteri, et pro remissione illorum precibus contendere¹¹⁾: (quod si praestiterit et peccata simul dereliquerit, misericordiam consequetur)¹²⁾ ita qui fratri suo, aut Ecclesiae Christi, scando fuerit, promptus et paratus esse debet qua confessione sive privata, sive etiam publica, qua de peccatis suis dolore, resipiscentiam suam eis quibus offendiculo fuerit declarare¹³⁾, quo praestito illi redire cum eo in gratiam debent, eumque denuo cum charitate recipere¹⁴⁾.

2) Luc. XXIV. 47. Marc. I. 15. Act. XX. 21. 3) Ezech. XVIII. 30. 31. Ezech. XXXVI. 31. Isa. XXX. 22. Psal. LI. 4. Ier. XXXI. 18. 19. Ios. II. 12. 13. Amos V. 15. Psal. CXIX. 128. 2 Cor. VII. 11. 4) Psal. CXIX. 6. 59. 106. Luc. I. 6. 2 Reg. XXIII. 25. 5) Ezech. XXXVI. 31. 32. Ezech. XVI. 61. 62. 63. 6) Hos. XIV. 2. 4. Rom. III. 24. Ephes. I. 7. 7) Luc. XIII. 3—5. Aet. XVII. 30. 31. 8) Rom. VI. 23. Rom. V. 12. Mat. XII. 36. 9) Isa. LV. 7. Rom. VIII. 1. Isa. I. 16. 18. 10) Psal. XIX. 13. Luc. XIX. 8. 1 Tim. I. 13. 15. 11) Psal. LI. 4. 5. 7. 9. 14. Psal. XXXII. 5. 6. 12) Prov. XXVIII. 13. 1 Ioh. I. 9. 13) Iac. V. 16. Luc. XVII. 3. 4. Ios. VII. 19. Psal. LI. per tot. 14) 2 Cor. II. 8.

CAP. XVI.

De bonis operibus.

§. 1.

Bona opera ea tantum sunt quae in verbo suo sancto praecipit Deus¹⁾; minime autem ea quae absque ulla illius auctoritate, sunt ab hominibus excogitata, sive ex caeco zelo id factum fuerit, seu bonae intentionis praetextu quovisunque²⁾.

§. 2.

Bona haec opera e conscientia mandatorum Dei praestita viuae veraeque fidei fructus sunt ac evidentiae³⁾; per haec fideles gratitudinem suam manifestant⁴⁾, de salute certitudinem suam augent⁵⁾, fratres suos aedificant⁶⁾, Evangelii professionem ornant⁷⁾, obturant ora adversantibus⁸⁾, ac Deum denique glorificant⁹⁾, cuius opificium sunt in Iesu Christo ad haec creati¹⁰⁾, quo fructum habentes ad sanctimoniam, finem consequantur aeternam vitam¹¹⁾.

§. 3.

Quod bonis operibus idonei sint praestandis omnino id a spiritu Christi est, nullatenus autem e seipsis¹²⁾. Et quo eis praestandis pares fiant, praeter habitus gratiae iam infusos, eiusdem Spiritus sancti actualis porro requiritur influentia, qua nempe in iis operetur tum velle tum etiam efficere pro suo ipsius beneplacito¹³⁾: sed neque tamen iis proinde socordiae sese licet permettere; ac si nisi specialiter eos excitante Spiritu ad nulla pietatis officia praestanda tenerentur, verum sedulam debent navare operam suscitandae illi quae in iis est divinae gratiae¹⁴⁾.

§. 4.

Qui gradum obedientiae summum quidem in hac vita possibilem assequuntur, tantum abest ut supererogare quicquam possint ac plus praestare quam quod Deus requisiverit, ut multum sane subsident infra illud, quod ex officio praestare obligantur¹⁵⁾.

1) Mic. VI. 8. Rom. XII. 2. Heb. XIII. 21. 2) Mat. XV. 9. Isa. XXIX. 13. 1 Pet. I. 18. Rom. X. 2. Ioh. XVI. 2. 1 Sam. XV. 21. 22. 23. 3) Iac. II. 18. 22. 4) Ps. CXVI. 12. 13. 1 Pet. II. 9. 5) 1 Iob. II. 3. 5. 2 Pet. I. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 6) 2 Cor. IX. 2. Mat. V. 16. 7) Tit. II. 5. 9. 10. 11. 12. 1 Tim. VI. 8) 1 Pet. II. 15. 9) 1 Petri II. 12. Phil. I. 11. Ioh. XV. 8. 10) Eph. II. 10. 11) Rom. VI. 22. 12) Ioh. XV. 4. 5. Exech. XXXVI. 26. 27. 13) Phil. II. 13. Phil. IV. 13. 2 Cor. III. 5. 14) Phil. II. 12. Heb. VI. 11. 12. 2 Pet. I. 3. 5. 10. 11. Isa. LXIV. 7. 2 Tim. I. 6. Act. XXVI. 6. 7. Iudee v. 20. 21. 15) Luc. XVII. 10. Neh. XIII. 22. Iob. IX. 1. 3. Gal. V. 17.

§. 5.

Peccatorum veniam, aut vitam aeternam de Deo mereri non valemus, ne optimis quidem operibus nostris; cum propter summam illam inter ea et futuram gloriam disparitatem; tum etiam propter infinitam distantiam quae inter nos ac Deum intercedit; cui nos per illa nec prodesse quicquam possumus, neque pro antecedentium peccatorum nostrorum debito satisfacere¹⁶⁾; verum cum quantum possumus fecerimus, non nisi quod debemus praestiterimus, ac servi inutiles futuri sumus¹⁷⁾; tum denique quoniam a spiritu Dei in quantum bona sunt proficiuntur¹⁸⁾, ita vero sunt coquinata, tantumque imperfectionis ac infirmitas admistum habent, prout a nobis efficiuntur, ut strictum Dei iudicium non sint ferendo¹⁹⁾.

§. 6.

Nihilominus tamen acceptis in gratiam per Christum fidelium personis, eorum etiam opera bona per eundem accepta sunt²⁰⁾; non quod in hac vita sint omnis culpae prorsus immunita, quaeque in conspectu Dei nullam reprehensionem mereantur²¹⁾; verum quod illa respiciens in filio suo Deus, quod sincerum est, utcunque multis infirmitatibus ac imperfectionibus involutum, acceptare dignetur ac remunerari²²⁾.

§. 7.

Opera nondum regenitorum, licet, quoad materiam praecepto divino conformia esse possint, sibique ipsis et aliis item utilia²³⁾; cum tamen neque a cordे profluant per fidem depurato²⁴⁾, nec secundum verbum eo quo par est praestentur modo²⁵⁾, sed neque ad finem debitum, Dei nempe gloriam, destinentur²⁶⁾; sunt proinde peccata, nec Deo grata esse possunt, nec reddere quenquam valent idoneum ad gratiam a Deo recipiendum²⁷⁾. Eiusmodi tamen operum neglectu, gravius quidem illi peccant Deumque offendunt vehementius²⁸⁾.

16) Rom. III. 20. Rom. IV. 2. 4. 6. Eph. II. 8. 9. Tit. III. 5. 6. 7. Rom. VIII. 18. Psal. XVI. 2. Iob. XXII. 2. 3. Iob. XXXV. 7. 8.

17) Luc. XVII. 10. 18) Gal. V. 22. 23. 19) Isa. LXIV. 6. Gal. V.

17. Rom. VII. 15. 18. Psal. CXLIII. 2. Psal. CXXX. 3. 20) Eph. I. 6.

1 Pet. II. 5. Exod. XXVIII. 38. Gen. IV. 4. cum Heb. XI. 4. 21) Iob.

IX. 20. Psal. CXLI. 2. 22) Heb. XIII. 20. 21. 2 Cor. VIII. 12. Heb.

VI. 10. Matth. XXV. 21. 23. 23) 2 Reg. X. 30. 31. 1 Reg. XXI. 27.

29. Phil. I. 15. 16. 18. 24) Gen. IV. 5. cum. Heb. XI. 4. Heb. XI. 6.

25) 1 Cor. XIII. 3. Isa. I. 12. 26) Mat. VI. 2. 5. 16. 27) Hag. II. 14.

Tit. I. 15. Amos V. 21. 22. Hos. I. 4. Rom. IX. 16. Tit. III. 5. 28) Psal.

XIV. 4. Psal. XXXVI. 3. Iob. XXI. 14. 15. Mat. XXXV. 41. 42. 43. 45.

Mat. XXIII. 23.

C A P . XVII.

De perseverantia Sanctorum.

§. 1.

QUotquot Deus in dilecto suo acceptavit, vocavit efficaciter ac per Spiritum suum sanctificavit, non possunt illi statu gratiae aut finaliter excidere aut totaliter; verum in eo ad finem usque certo perseverabunt, ac salutem aeternam consequentur¹).

§. 2.

Haec autem sanctorum perseverantia, non pendet a libero ipsorum arbitrio, verum a decreti electionis immutabilitate, (quod ex amore Dei Patris fluxit, gratuito illo ac immutabili²)) a meritis Iesu Christi ac intercessionis efficacia³), a Spiritus et seminis Dei in iis permansione⁴); a natura denique foederis gratiae⁵); e quibus omnibus etiam emergit certitudo eiusdem et infallibilitas⁶).

§. 3.

Nihilo tamen minus fieri potest ut iidem illi, qua Satanae mundique tentatione, qua manentis adhuc in iis corruptionis praevalentia, et neglectu mediorum conservationis sua, in peccata gravia incident⁷), in eisque ad tempus commoren⁸); unde iram Dei sibi ipsis contrahunt⁹), eiusque Spiritum Sanctum contristant¹⁰), gratias suas et consolaciones quadantenus et quoad gradus nonnullos amittunt¹¹), corda sibi habent indurata¹²), et vulneratas conscientias¹³); aliis nocturno sunt et offendiculo¹⁴), sibimet ipsis denique accersunt iudicia Dei temporalia¹⁵).

C A P . XVIII.

De certitudine gratiae et salutis.

§. 1.

QUamvis fieri potest ut hypocritae aliqui homines non regeniti spe vana falsisque (pro corruptae naturae more) opinionibus praesumptis, se decipient, favorem Dei, statumque salutis sibi

1) Phil. I. 6. 2 Pet. I. 10. Ioh. X. 28. 29. 1 Ioh. III. 9. 1 Pet. I. 5. 9. 2) 2 Tim. II. 18. 19. Ier. XXXI. 3. 3) Heb. X. 10. 14. Heb. XIII. 20. 21. Heb. IX. 12. 13. 14. 15. Rom. VIII. 33. ad finem. Ioh. XVII. 11. 24. Luc. XXII. 32. Heb. VII. 25. 4) Ioh. XIV. 16. 17. 1 Ioh. II. 27. 1 Ioh. III. 9. 5) Ier. XXXII. 40. 6) Ioh. X. 28. 2 Thes. III. 3. 1 Ioh. II. 19. 7) Mat. XXVI. 70. 72. 74. 8) Psal. LI. titulo et vers. 14. 9) Isai. LXIV. 5. 7. 9. 2 Sam. XL. 27. 10) Eph. IV. 30. 11) Psal. LI. 8. 10. 12. Apoc. II. 4. Cant. V. 2. 3. 4. 6. 12) Isa. LXIII. 17. Marc. VI. 52. Marc. XVI. 14. 13) Psal. XXXII. 3. 4. Psal. LI. 8. 14) 2 Sam. XII. 14. 15) Psal. LXXXIX. 31. 32. 1 Cor. XI. 32.

Cap. XVIII. De certitudine gratiae et salutis. 25

falso arrogantes¹⁾; quae illorum spes peribit²⁾: qui tamen in Dominum Iesum vere eridunt, eumque sincere diligunt, studentes coram ipso in omni bona conscientia ambulare; evadere possunt in hac vita certi se in statu gratiae esse constitutos³⁾; quin etiam laetari possunt spe gloriae Dei, quae quidem spes nunquam eos pudefaciet⁴⁾.

§. 2.

Haec certitudo non est persuasio mere conjecturalis et probabilis, innixa spe fallaci⁵⁾; verum infallibilis quaedam fidei certitudo, fundamentum habens divinam promissionum salutis veritatem⁶⁾; gratiarum, quibus promissiones illae fiunt internam evidentiam⁷⁾; testimonium denique spiritus adoptionis una cum spiritibus nostris testificantis nos esse filios Dei⁸⁾; qui quidem spiritus arrhabo est haereditatis nostrae, quo in diem redemtionis sigillamur⁹⁾.

§. 3.

Haec certitudo infallibilis, non ita spectat essentiam fidei, quin vere fidelis expectare quandoque diutius, et cum variis difficultatibus configere prius possit, quam illius compos fiat¹⁰⁾, verum poterit idem ordinariorum usu debito mediorum, absque revelatione ulla extraordinaria eam adipisci¹¹⁾, spiritu nempe quae Deus illi gratuito donaverit cognoscendi facultatem subministrante. Proindeque tenetur quisque, quo vocationem suam sibi et electionem certam faciat, omnem adhibere diligentiam¹²⁾, unde cor suum habeat pace et gaudio in spiritu sancto, in Deum amore et gratitudine, in actibus observantiae robore et alacritate dilatum; qui certitudinis huius fructus proprii sunt ac genuini¹³⁾. Tantum abest ut homines inde ad omnem nequitiam discingantur¹⁴⁾.

§. 4.

Certitudo salutis vere fidelibus multifariam concuti potest et immixtui imo et quandoque interrumpi; conservandi scilicet eam incuria; lapsu in peccatum aliquod insigne, quod conscientiam vul-

1) Iob. VIII. 13. 14. Mic. III. 11. Deut. XXIX. 19. Ioh. VIII. 41.
2) Mat. VII. 22. 23. 3) 1 Ioh. II. 3. 1 Ioh. III. 14. 18. 19. 21. 24.
1 Ioh. V. 13. 4) Rom. V. 2. 5. 5) Heb. VI. 11. 19. 6) Heb. VI. 17.
18. 7) 2 Pet. I. 4. 5. 10. 11. 1 Ioh. II. 3. 1 Ioh. III. 14. 2 Cor. I. 12.
8) Rom. VIII. 15. 16. 9) Eph. III. 13. 14. Eph. IV. 30. 2 Cor. I. 21. 22.
10) 1 Ioh. V. 13. Isa. L. 10. Marc. IX. 24. Psal. LXXXIX. per
totum. Psal. LXXVII. ad ver. 12. 11) 1 Cor. II. 12. 1 Ioh. IV. 13.
Heb. VI. 11. 12. Eph. III. 17. 18. 19. 12) 2 Pet. I. 10. 13) Rom. V.
1. 2. 3. Rom. XIV. 17. Rom. XV. 13. Eph. I. 3. 4. Psal. IV. 6. 7.
Psal. I. 19. 32. 14) 1 Ioh. II. 1. 2. Rom. VI. 1. 2. Tit. II. 11. 12. 14.
2 Cor. VII. 1. Rom. VIII. 1. 12. 1 Ioh. III. 2. 3. Psal. CXXX. 4.
1 Ioh. I. 6. 7.

nerat, spiritumque contristat; tentatione aliqua vehementi ac subitanea; uti etiam Deo vultus sui lumen subduceat, ac permittente ut vel illi qui ipsum timent in tenebris ambulent omni prorsus lumine viduati¹⁵⁾: Nunquam tamen destituuntur penitus illo Dei semine vitaque fidei. Christi illa fratrumpque dilectione, ea sinceritate cordis et pietatis officia praestandi conscientia; unde per operationem spiritus eadem illa certitudo tempestive possit reviviscere¹⁶⁾: quibusque interim ne prorsus in desperationem ruant sufficiuntur¹⁷⁾.

CAP. XIX.

De Legge Dei.

§. 1.

DEUS ADAMO legem dedit ut foedus operum, quo cum illum ipsum tum posteros eius omnes, ad obedientiam personalem, integrum, exquisitam simul et perpetuam obligavit; pollicitus vitam si observarent, violatoribus autem mortem interminatus; Eundemque potentia et viribus imbuuit, quibus par esset illam observando^{1).}

§. 2.

LEX ISTA post lapsum non desiit esse iustitiae regula perfectissima; quo etiam nomine a Deo est in monte Sinai tradita, tabulis duabus descripta, decem praceptis comprehensa²⁾; quorum quatuor prima officium nostrum erga Deum, sex autem reliqua nostrum erga homines officium complectuntur^{3).}

§. 3.

Praeter autem hanc legem, quae moralis vulgo audit, visum est Deo ut populo Israelitico tanquam Ecclesiae minorenni leges daret ceremoniales instituta typica multifaria continentes; Partim de cultu, Christi gratias, actiones, perpessiones ac beneficia praefigurantia⁴⁾; partim autem de moralibus officiis institutiones varias exhibentia^{5).} Quae leges ceremoniales omnes hodie sub novo instrumento sunt abrogatae^{6).}

15) Cant. V. 2. 3. 6. Psal. LI. 8. 12. 14. Eph. IV. 30. 31. Psal. LXXVII. 1. ad 10. Mat. XXVI. 69. 70. 71. 72. Psal. XXXI. 22. Psal. LXXXVIII. per totum. Isa. L. 10. 16) 1 Ioh. III. 9. Luc. XXII. 32. Ioh. XIII. 15. Psal. LXXXIII. 15. Psal. LI. 8. 12. Isa. L. 10. 17) Mic. VII. 7. 8. 9. Ier. XXXII. 40. Isa. LIV. 7. 8. 9. 10. Psal. XXII. 1. Psal. LXXXVIII. per totum. 1) Gen. I. 26. 27. cum. Gen. II. 17. Rom. II. 14. 15. Rom. X. 5. Rom. V. 12. 19. Gal. III. 10. 12. Eccles. VII. 29. Ioh. XXVIII. 28. 2) Iac. I. 25. Iac. II. 8. 10. 11. 12. Rom. XIII. 8. 9. Dent. V. 32. Dent. X. 4. Exod. XXXIV. 1. 3) Mat. XXII. 37. 38. 39. 40. 4) Heb. IX. cap. Heb. X. 1. Gal. IV. 1. 2. 3. Col. II. 17. 5) 1 Cor. V. 7. 2 Cor. VI. 17. Iudae v. 23. 6) Col. II. 14. 16. 17. Dan. IX. 27. Eph. II. 15. 16.

§. 4.

Iisdem etiam tanquam corpori politico leges multas dedit iudiciales, quae una cum istius populi politeia expirarunt, nullos hodie alios obligantes supra quod generalis et communis earum aequitas postularat⁷⁾.

§. 5.

Lex moralis omnes tam iustificatos quam alios quosvis perpetuo ligat ad obedientiam illi exhibendam⁸⁾; neque id quidem solummodo vi materiae quae in illa continetur, verum etiam virtute autoritatis eandem constituentis creatoris Dei⁹⁾; neque sane hoc eius vineulum in evangelio ulla ratione dissolvit Christus, verum idem plurimum confirmavit¹⁰⁾.

§. 6.

Quamvis vere fideles non sint sub lege tanquam sub operum foedere, unde aut iustificari possint aut condemnari¹¹⁾: Est tamen ea illis non minus quam aliis vehementer utilis, ut quae quum sit vitae norma, illos voluntatem divinam suumque officium edocendo dirigit simul et obligat ad consentaneum ambulandum¹²⁾; ipsisque patere facit naturae, cordis, vitaeque suae nefaria inquinamenta¹³⁾: adeo ut ad illam semet exigentes, cum peccati ulterius convinci, pro eodem humiliari, ac eiusdem odio inflammari possint¹⁴⁾; tum vero etiam ut perspicere possint evidentius quam plane necessarius eis Christus, quamque perfecta sit eiusdem obedientia¹⁵⁾. Verum ulterius etiam regenitis ea utilis esse possit, in quantum nempe corruptiones eorum, peccata prohibendo coercet¹⁶⁾, graviter autem interminando indicat tum quid vel eorum peccata commeruerint, tum etiam, quas ea propter in hac vita afflictiones expectare possint, utcunq; ab earum maledictione, quam lex minatur, liberentur¹⁷⁾. Quinetiam promissiones eius demonstrant iis obedientia Deo quam accepta sit et approbata; quasque illa praestita benedictiones¹⁸⁾ (licet non tanquam lege debitas ex operum foedere)¹⁹⁾ possint illi expectare. Adeo ut quod quis bonum praestet invitante lege, a malo autem abhorreat

7) Exod. XXI. cap. Exod. XXII. 1. ad 29. Gen. XLIX. 10. cum

1 Pet. II. 13. 14. Mat. V. 17. cum v. 38. 39. 1 Cor. IX. 8. 9. 10.

8) Rom. XIII. 8. 9. 10. Eph. VI. 2. 1 Ioh. II. 3. 4. 7. 8. 9) Iac. II.

10. 11. 10) Mat. V. 17. 18. 19. Iac. II. 8. Rom. III. 31. 11) Rom. VI.

14. Gal. II. 16. Gal. III. 13. Gal. IV. 4. 5. Act. XIII. 39. Rom. VIII. 1.

12) Rom. VII. 12. 22. 25. Psal. CXIX. 4. 5. 6. 1 Cor. XV. 19. Gal.

V. 14. 16. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 13) Rom. VII. 7. Rom. III. 20.

14) Iac. I. 23. 24. 25. Rom. VII. 9. 14. 24. 15) Gal. III. 24. Rom. VII.

24. 25. Rom. VIII. 3. 4. 16) Iac. II. 11. Psal. CXIX. 101. 104. 128.

17) Ezra IX. 18. 14. Psal. LXXXIX. 30. 31. 32. 33. 34. 18) Levit.

XXVI. 1. ad 14. cum 2 Cor. VI. 16. Eph. VI. 2. 3. Psal. XXXVII. 11.

cum Mat. V. 5. Psal. XIX. 11. 19) Gal. II. 16. Lue. XVIII. 10.

lege deterritus, nullo prorsus argumento sit, eum sub lege esse, non vero sub gratia constitutum²⁰).

§. 7.

Neque interim Legis usus isti iam memorati, Evangelii gratiae adversantur, sed cum eadem conspirant suaviter²¹), voluntatem humanam ita subiugante ac imbuente Christi spiritu, ut idem illud praestare valeat sponte ac alacriter, quod ab illa exigit voluntas Dei in lege sua revelata²²).

CAP. XX.

De Libertate Christiana deque libertate Conscientiae.

§. 1.

Libertas quam Christus acquisivit fidelibus sub Evangelio in eo sita est, quod a reatu peccati, ab ira Dei condemnante, a legis Moralis maledictione immunes fiant¹⁾, quod a praesenti malo seculo, a dura Satanae servitute, dominioque peccati²⁾: ab afflictionum malo, ab aculeo mortis, a sepulchri victoria, ab aeterna denique damnatione³⁾ liberentur; Quodque libere eis licet ad Deum accedere⁴⁾: eique non e metu servile, verum e filiali dilectione, promtoque animo praebere valeant obedientiam⁵⁾. Atque haec quidem omnia cum fidelibus sub lege habent communia⁶⁾. Verum sub Novo Testamento ulterius adhuc se extendit libertas Christiana; in quantum nempe Legis ceremonialis iugo, cui subiecta erat Ecclesia Iudaica, eximuntur⁷⁾; maioremque confidentiam ad thronum gratiae accedendi⁸⁾, sed et effusorem gratuiti Spiritus Dei communicationem sunt consecuti, quam ordinarie sub Lege fideles participarunt⁹⁾.

§. 2.

Deus solus Dominus est conscientiae¹⁰), quam certe exemit doctrinis et mandatis hominum, ubi aut verbo eius adversantur, aut in rebus fidei et cultus quicquam ei superaddunt¹¹). Unde qui eiusmodi aut doctrinas credunt, aut mandatis obtemperant, quasi

20) Rom. VI. 12. 14. 1 Pet. III. 8. 9. 10. 11. 12. cum Psal. XXXIV. 12. 13. 14. 15. 16. Heb. XII. 28. 29. 21) Gal. III. 21. 22) Ezech. XXXVI. 27. Heb. VIII. 10. cum Ier. XXXI. 33: 1) Tit. II. 14. 1 Thess. I. 10. Gal. III. 13. 2) Gal. I. 4. Col. I. 13. Act. XXVI. 18. Rom. VI. 14. 3) Rom. VIII. 28. Psal. CXIX. 71. 1 Cor. XV. 54. 55. 56. 57. Rom. VIII. 1. 4) Rom. V. 1. 2. Rom. VIII. 14. 15. 5) 1 Ioh. IV. 18. 6) Gal. III. 9. 14. 7) Gal. IV. 1. 2. 3. 6. 7. Gal. V. 1. Act. XV. 10. 11. 8) Heb. IV. 14. 16. Heb. X. 19. 20. 21. 22. 9) Ioh. VII. 38. 39. 2 Cor. III. 13. 17. 18. 10) Iac. IV. 12. Rem. XIV. 4. 11) Act. IV. 19. Act. V. 29. 1 Cor. VII. 23. Mat. XXXIII. 8. 9. 10. 2 Cor. I. 24. Mat. XV. 9.

Cap. XXI. De cultu religioso et de Sabbato. 29

ad id ex conscientia teneantur, veram ii conscientiae libertatem produunt¹²). Qui autem vel fidem implicitam, vel obedientiam absolutam caecamque exigunt, nae illi id agunt, ut cum conscientiae, tum rationis etiam destruant libertatem¹³).

§. 3.

Qui sub praetextu Christianae libertatis, cuvis aut cupiditati indulgent aut peccato assuescunt, eo ipso libertatis Christianae finem corruptunt; nempe ut e manibus inimicorum nostrorum liberati, Domino in sanctimonia et iustitia coram ipso omnibus diebus vitae nostrae absque metu serviamus¹⁴).

§. 4.

Quoniam vero potestates quas Deus ordinavit, et libertas quam acquisivit Christus non in eum finem a Deo destinatae sunt ut se mutuo perimant, verum ut se sustentent ac conservent invicem; Qui itaque sub libertatis Christianae praetextu potestati cuvis legitimae, (civilis sit sive Ecclesiastica) aut legitimo eiusdem exercitio contraiverint, ordinationi divinae resistere censendi sunt¹⁵), Quique vel eiusmodi opiniones publicaverint, praxesve defenderint, quae lumini naturae, aut religionis Christianae de fide, de cultu, aut moribus principiis notis, aut pietatis denique vi ac efficaciae adversantur; vel eiusmodi opiniones praxesve erroneas, quae aut sua natura aut publicationis defensionis modo, externae paci ac eutaxiac, quas in Ecclesia sua stabilivit Christus, perniciem minitantur; omnino licitum est tum ab iis facti rationem reposcere, tum in eos qua censuris Ecclesiasticis¹⁶), qua civilis magistratus potestate animadvertere¹⁷).

CAP. XXI.

De cultu religioso et de Sabbato.

§. 1.

Constat quidem naturae lumine esse Deum qui in universa Primum obtinet ac absolutum Dominum, eundemque bonum esse

12) Col. II. 20. 22. 23. Gal. I. 10. Gal. II. 4. 5. Gal. V. 1. 13) Rom. X. 17. Rom. XIV. 23. Isa. VIII. 20. Act. XVII. 11. Ioh. IV. 22. Hos. V. 11. Apoc. XIII. 12. 16. 17. Ier. VIII. 9. 14) Gal. V. 13. 1 Pet. II. 16. 2 Pet. II. 19. Ioh. VIII. 34. Lnc. I. 74. 75. 15) Mat. XII. 25. 1 Pet. II. 13. 14. 16. Rom. XIII. 1. ad 8. Heb. XIII. 17. 16) Rom. I. 32. cum 1 Cor. V. 5. 11. 13. 2 Ioh. v. 10. 1 et 2 Thess. III. 1. et 1 Tim. VI. 3. 5. et Tit. I. 10. 11. 13. et Tit. III. 10. cum Matth. XVIII. 15. 16. 17. 1 Tim. I. 19. 20. Apoc. II. 2. 14. 15. 20. Apoc. III. 9. 17) Deut. XIII. 6. ad 12. Rom. XIII. 3. 4. cum 2 Ioh. v. 10. 11. Ezra VII. 23. 25. 26. 27. 28. Apoc. XVII. 12. 16. 17. Neh. XIII. 15. 17. 21. 22. 25. 30. 2 Reg. XXIII. 5. 6. 9. 20. 21. 2 Chron. XXXIV. 33. 2 Chron. XV. 12. 13. 16. Dan. III. 29. 1 Tim. II. 2. Isa. XLIX. 23. Zech. XIII. 2. 3.

sc̄ omnibus beneficium, proindequę toto corde, tota anima, totisque viribus timendum esse et diligendum, laudandum ac invocandum, eique fidendum esse ac serviendum¹⁾). At rationem verum Deum colendi acceptabilem ipse instituit, itaque voluntate sua revelata definit, ut coli non debeat secundum imaginatiōnes ac inventa hominum, aut suggestiones Satanae, sub specie quavis visibili, aut alia via quavisunque quam scriptura sacra non praescripsit²⁾).

§. 2.

Cultus religiosus Deo Patri Filio et Spiritui sancto, eique soli est exhibendus³⁾, non angelis, non sanctis, neque aliī cuivis creaturae⁴⁾, nec ipsi Deo quidem post lapsum circa Mediatorem, aut quidem per Mediatorem alium quam Iesum Christum⁵⁾.

§. 3.

Supplicationem cum gratiarum actione, quae est inter partes praecipuas divini cultus⁶⁾, Deus fieri iubet ab hominibus universis⁷⁾; quae, quo Deo grata sit et accepta, est in nomine Filii⁸⁾, subsidio spiritus eius⁹⁾, et secundum ipsius voluntatem¹⁰⁾, cum intellectu, reverentia, humilitate, fervore, fide, amore, ac perseverantia offerenda¹¹⁾; et quidem, si vocalis sit, in lingua nota est efferenda¹²⁾.

§. 4.

Preces pro rebus non nisi licitis sunt facienda¹³⁾, pro hominibus autem cuiuscunq; generis, vivis scilicet, aut etiam victuris aliquando¹⁴⁾; pro mortuis autem neutiquam¹⁵⁾; sed neque pro iis, de quibus constare possit eos peccatum ad mortem perpetrasse¹⁶⁾.

§. 5.

Scripturarum lectio cum timore pio¹⁷⁾; verbi praedicatione solida¹⁸⁾, eiusdemque auditio religiosa ex obedientia erga Deum, cum intellectu, fide et reverentia¹⁹⁾; Psalmorum cum gratia in

1) Rom. I. 20. Act. XVII. 24. Psal. CXIX. 68. Ier. X. 7. Psal. XXXI. 23. Psal. XVIII. 3. Rom. X. 12. Psal. LXII. 8. Ios. XXIV. 14. Marc. XII. 33. 2) Deut. XII. 32. Mai. XV. 9. Act. XVII. 25. Mat. IV. 9. 10. Deut. IV. 15. ad 20. Exod. XX. 4. 5. 6. Col. II. 23. 3) Mat. IV. 10. cum Ioh. V. 23. et 2 Cor. XIII. 14. 4) Col. II. 18. Apoc. XIX. 10. Rom. I. 25. 5) Ioh. XIV. 6. 1 Tim. II. 5. Eph. II. 18. Col. III. 17. 6) Phil. IV. 6. 7) Psal. LXV. 2. 8) Ioh. XIV. 13. 14. 1 Pet. II. 5. 9) Rom. VIII. 26. 10) 1 Ioh. V. 14. 11) Psal. XLVII. 7. Eccles. V. 1. 2. Heb. XII. 28. Gen. XVIII. 27. Iac. V. 16. Iac. I. 6. 7. Marc. XI. 24. Mat. VI. 12. 14. 15. Col. IV. 2. Eph. VI. 18. 12) 1 Cor. XIV. 14. 13) 1 Ioh. V. 14. 14) 1 Tim. II. 1. 2. Ioh. XVII. 20. 2 Sam. VII. 29. Ruth. IV. 12. 15) 2 Sam. XII. 21. 22. 23. cum Luc. XVI. 25. 26. Apoc. XIV. 13. 16) 1 Ioh. V. 16. 17) Act. XV. 21. Apoc. I. 3. 18) 2 Tim. IV. 2. 19) Iac. I. 12. Act. X. 33. Mat. XIII. 19. Heb. IV. 2. Isa. LXVI. 2.

Cap. XXI. De cultu religioso et de Sabbato. 31

(corde cantatio²⁰), prout etiam Sacramentorum, quae Christus instituit, debita administratio, et participatio digna, sunt divini cultus religiosi partes, et quidem ordinarii²¹). Religiosa insuper iuramenta²²), votaque²³); solennia ieiunia²⁴), solennesque graviarum actiones, pro varietate eventum²⁵) suo quaeque tempore ac opportunitate sancte quidem ac religiose sunt adhibenda²⁶).

§. 6.

Hodie sub evangelio neque preces, nec ulla pars alia religiosi cultus ita cuivis alligatur loco in quo praestetur aut versus quem dirigatur²⁷), ut inde gratior evadat et acceptior; verum ubique Deus colendus est²⁸) in spiritu ac veritate²⁹); quotidie³⁰ quidem inter privatos parietes a quavis familia³¹), ut etiam a quolibet seorsim in secreto³²); at solenniter magis in conventibus publicis, qui certe quoties eo nos Deus vocat, seu verbo suo seu providentia, non sunt vel ex incuria vel obstinatione animi aut negligendi aut deserendi³³).

§. 7.

Quemadmodum est de lege naturae ut indefinita portio quedam temporis idonea divino cultui celebrando sciuncta sit ac assignata; ita in verbo suo Deus (praecepto morali, positivo ac perpetuo, homines omnes cuiuscunque fuerint seculi obligante) speciatim e septenis quibusque diebus diem unum in Sabbathum designavit, sancte sibi observandum³⁴). Quod quidem ab orbe condito ad resurrectionem usque Christi dies ultimus erat in septimana; deinde autem a Christi resurrectione in septimanæ diem primum transferebatur³⁵); qui quidem in Scriptura *Dies Dominicus*³⁶) nuncupatur, estque perpetuo ad finem mundi tanquam Sabbathum Christianum celebrandus³⁷).

§. 8.

Tunc autem hoc Sabbathum Deo sancte celebratur, quum post corda rite praeparata, et compositas suas res mundanas, homines non solum a suis ipsorum operibus, dictis, cogitatis; (quae circa

20) Col. III. 16. Eph. V. 19. Iac. V. 13. 21) Mat. XXVIII. 19.
1 Cor. XI. 23. ad 29. Act. II. 42. 22) Deut. VI. 13. cum. Neh. X. 29.
23) Isa. XIX. 21. cum Eccles. V. 4. 5. 24) Iohel II. 12. Ester IV. 16.
Matth. IX. 15. 1 Cor. VII. 5. 25) Psal. CVII. per totum. Ester IX. 22.
26) Heb. XII. 28. 27) Ioh. IV. 21. 28) Mal. I. 11. 1 Tim. II. 8.
29) Ioh. IV. 23. 24. 30) Matth. VI. 11. 31) Ier. X. 25. Deut. VI. 6.
7. Iob. I. 5. 2 Sam. VI. 18. 20. 1 Pet. III. 3. 7. Act. X. 2. 32) Matth. VI.
6. Eph. VI. 18. 33) Isa. LVI. 6. 7. Heb. X. 25. Prov. I. 20. 21. 24.
Prov. VIII. 34. Act. XIII. 42. Luc. IV. 16. Act. II. 42. 34) Exod. XX.
8. 10. 11. Isa. LVI. 2. 4. 6. 7. 35) Gen. II. 2. 3. 1 Cor. XVI. 1. 2.
Act. XX. 7. 36) Apoc. I. 10. 37) Exod. XX. 8. 10. cum. Matth. V.
17. 18.

illas exerceri solet) a recreationibus etiam ludicris quietem sanctam toto observant die³⁸); verum etiam in exercitiis divini cultus publicis privatisque, ac in officiis necessitatis et misericordiae toto illo tempore occupantur³⁹).

Cap. XXII.

De Iuramentis, votisque licitis.

§. 1.

IUramentum licitum est pars cultus religiosi¹), qua (occasione iusta oblata) qui iurat, Deum, de eo quod asserit aut promittit, solenni modo testatur; eundemque appellat se secundum illius quod iurat veritatem aut falsitatem iudicaturum²).

§. 2.

Per solum Dei nomen iurare debent homines, quod quidem cum omni timore sancto ac reverentia est inibi usurpandum³). Proindeque per nomen illud gloriosum ac tremendum iurare leviter, aut temere, vel etiam omnino iurare per rem aliam quamvis cunque, sceleratum est, et quam maxime perhorreendum⁴). Veruntamen sicut in rebus maioris ponderis et momenti secundum verbum Dei licitum est iusiurandum non misus quidem sub Novo quam sub Vetere Testamento⁵): ita sane iusiurandum, licitum, auctoritate legitima si exigatur, non est in rebus eiusmodi declinandum⁶).

§. 3.

Quicunque iuramentum praestat eum pondus actionis tam solennis rite secum perpendere oportet, atque iuratum de nullo asseverare quod verum esse non habeat sibi persuassimum⁷). Neque licet cuivis ad agendum quicquam obstringere semet iureiurando, nisi quod revera bonum iustumque est, quod ille eiusmodi esse credit, quodque ipse praestare potest statuque⁸). Veruntamen de re bona iusta iusiurandum, legitima auctoritate si exigatur, peccat ille qui detrectat⁹).

§. 4.

Iuramentum praestandum est sensu verborum vulgari quidem ac manifesto, sine aequivocatione aut reservatione mentali qua-

³⁸⁾ Exod. XX. 8. Exod. XVI. 23. 25. 26. 29. 30. Exod. XXXI. 15. 16. 17. Isa. LVIII. 13. Nehem. XIII. 15. 16. 17. 18. 19. 21. 22. 39) Isa. LVIII. 13. Mat. XII. 1. ad. 13. 1) Deut. X. 20. 2) Exod. XX. 7. Levit. XIX. 12. 2 Cor. I. 23. 2 Chron. VI. 22. 23. 3) Deut. VI. 13. 4) Exod. XX. 7. Ier. V. 7. Mat. V. 34. 37. Iac. V. 12. 5) Heb. VI. 16. 2 Cor. I. 23. Isa. LXV. 16. 6) 1 Reg. VIII. 31. Neh. XIII. 25. Ezrae X. 5. 7) Exod. XX. 7. Ier. IV. 2. 8) Gen. XXIV. 2. 3. 5. 6. 8. 9. 9) Num. V. 19. 21. Neh. V. 12. Exod. XXII. 7. 8. 9. 10. 11.

viscunque¹⁰⁾). Ad peccandum quenquam obligare nequit, verum in re qualibet cui abest peccatum, qui semel illud praestitit, adimplere tenetur, vel etiam cum damno suo; neque sane licet, quamvis haereticis datum aut infidelibus, violare¹¹⁾).

§. 5.

Votum, naturae consimilis est cum iuramento promissorio, parique debet tum religione nuncupari tum fide persolvi¹²⁾.

§. 6.

Non est ulli creaturae, sed Deo soli nuncupandum¹⁴⁾, et quo gratum illi esse possit acceptumque, est quidem lubenter, e fide, officiique nostri conscientia suscipiendum, vel gratitudinis nostrae ob accepta beneficia testandae causa, vel boni alienius, quo indigemus, consequendi; per hoc autem nosmet ad officia necessaria arctius obligamus; vel etiam ad res alias quateaus quidem et quandiu istis subserviunt¹⁵⁾.

§. 7.

Nemini quiequam vovere licet se acturn, quod aut verbo Dei prohibetur; aut officium aliquod inibi praeceptum impediret, quodve non est in voventis potestate, et cui praestando vires illi Deus non est pollicitus¹⁶⁾. Unde Pontificiorum illa de perpetuo coelibatu, de paupertate, deque obedientia regulari vota Monastica, tantum abest ut perfectionis gradus sint sublimiores, ut superstitionis plane sint ac peccati laquei, quibus nulli unquam Christiano semetipsum licet implicare¹⁷⁾.

CAP. XXIII.
De Magistratu Civili.

§. 1.

Supremus totius Mundi Rex ac Dominus Deus, Magistratus Civiles ordinavit qui vices eius gerant supra populum ad suam ipsius gloriam, ac bonum publicum; in quem finem eosdem armavit potestate gladii, propter honorum quidem animationem ac tutamen, animadversionem autem in maleficos¹⁾.

10) Ier. IV. 2. Psal. XXIV. 4. 11) 1 Sam. XXV. 22. 32. 33. 34. Psal. XV. 4. 12) Ezech. XVII. 16. 18. 19. Iosh. IX. 18. 19. cum 2 Sam. XXI. 1. 13) Isa. XIX. 21. Eccles. V. 4. 5. 6. Psal. LXI. 8. Psal. LXVI. 13. 14. 14) Psal. LXXXVI. 11. Ier. XLIV. 25. 26. 15) Deut. XXXIII. 21. 22. 23. Psal. L. 14. Gen. XXXVIII. 20. 21. 22. 1 Sam. I. 11. Psal. LXVI. 13. 14. Psal. CXXXII. 2. 3. 4. 5. 16) Act. XXXIII. 12. 14. Marc. VI. 26. Num. XXX. 5. 8. 12. 13. 17) Matth. XIX. 11. 12. 1 Cor. VII. 2. 9. Eph. IV. 28. 1 Pet. IV. 2. 1 Cor. VII. 23. 1) Rom. XIII. 1. 2. 3. 4. 1 Pet. II. 13. 14.

§. 2.

Christianis, quoties ad id vocantur, Magistratus munus et suscipere licet et exequi²⁾; in quo quidem gerendo, ut pietatem praecipue, iustitiam, ac pacem secundum salubres cuiusque Reipublicae leges tueri debent³⁾), ita quo illum finem consequantur, licitum est iis vel hodie sub Novo Testamento in causis iustiae necessariis bellum gerere⁴⁾.

§. 3.

Magistrati Civili verbi et sacramentorum administrationem, aut clavum regni coelorum potestatem assumere sibi non est licitum⁵⁾: nihilo tamen minus et iure potest ille, eique incumbit providere ut Ecclesiae unitas ac tranquillitas conservetur, ut veritas Dei pura et integra custodiatur, ut supprimantur blasphemiae omnes, haeresesque, ut in cultu ac disciplina omnes corruptelae ac abusus aut praeceaveantur aut reformatur, omnia deinde instituta divina, ut rite statuminetur, administrantur, observantur⁶⁾. Quae omnia que melius praestare possit, potestatem habet tum Synodos convocandi, tum ut ipsis intersit, prospiciatque, ut quicquid in iis transigatur sit menti divinae consenteat⁷⁾.

§. 4.

Debet populus pro Magistratibus preces fundere⁸⁾, personas eorum honore prosequi⁹⁾, tributa aliqua eis debita persolvere¹⁰⁾, obtemperare licitis eorum mandatis, ac propter conscientiam subiici illorum authoritati¹¹⁾; quae si iusta sit ac legitima, non eam illorum infidelitas, non religio diversa cassam reddit, neque populum liberat a debitate illis obedientias praestatione¹²⁾, qua viri quidem Ecclesiastici non eximuntur¹³⁾, multo minus in ipsis magistratus, intra ditionem suam, aut ex eorum populo quemvis potestatem ullam habet aut iurisdictionem Papa Romanus, minime vero omnium vita illos aut principatu exuendi, si ipse scilicet eos haereticos esse iudicaverit, vel etiam alio praetextu quovis¹⁴⁾.

2) Prov. VIII. 15. 16. Rom. XIII. 1. 2. 4. 3) Psal. II. 10. 11.
 12. 1 Tim. II. 2. Psal. LXXXII. 3. 4. 2 Sam. XXIII. 3. 1 Pet. II.
 13. 4) Luc. III. 14. Rom. XIII. 4. Mat. VIII. 9. 10. Act. X. 1. 2.
 Apoc. XVII. 14. 16. 5) 2 Chron. XXXVI. 18. cum Mat. XVIII. 17.
 et Mat. XVI. 19. 1 Cor. XII. 28. 29. Eph. IV. 11. 12. 1 Cor. IV.
 1. 2. Rom. X. 15. Heb. V. 4. 6) Isa. XLIX. 23. Psal. CXII. 9.
 Ezra VII. 23. 25. 26. 27. 28. Lev. XXIV. 16. Deut. XIII. 5. 6. 12.
 2 Reg. XVIII. 4. 1 Chron. XIII. 1. ad 9. 2 Reg. XXIII. 1. ad 26.
 2 Chron. XXXIV. 33. 2 Chron. XV. 12. 13. 7) 2 Chron. XIX. 8. 9.
 10. 11. 2 Chron. XXIX. XXX. cap. Matt. II. 4. 5. 8) 1 Tim. II. 1. 2.
 9) 1 Pet. II. 17. 10) Rom. XIII. 6. 7. 11) Rom. XIII. 5. Tit. III.
 1. 12) 1 Pet. II. 13. 14. 16. 13) Rom. XIII. 1. 1 Reg. II. 35.
 Act. XXV. 9. 10. 11. 2 Pet. II. 1. 10. 11. Iudee v. 8. 9. 10. 11.
 14) 2 Thess. II. 4. Apoc. XIII. 15. 16. 17.

C A P . XXIV.

De Coniugio et Divortio.

§. 1.

Coniugium inter unum virum ac faemina unam contrahi debet; neque viro ulli uxores plures, nec ulli faeminae ultra unum maritum eodem tempore habere licet¹).

§. 2.

Coniugium erat institutum, cum propter mariti uxorisque auxilium mutuum²), tum propter humani generis prole legitima, Ecclesiaeque sancto semine incrementum³), tum vero etiam ad impudicitiam declinandam⁴).

§. 3.

Matrimonio iungi cuivis hominum generi licitum est, qui consensum suum praebere valent cum iudicio⁵); Veruntamen solum in Domino connubia inire debent Christiani⁶); proindeque quotquot religionem veram reformatumque profestentur, non debent infidelibus, Papistis, aut aliis quibuscumque idololatris connubio sociari; neque sane debent qui prius sunt impari iugo copulari, coniugium cum illis contrahendo qui aut improbitate vitae sunt notabiles, aut damnabiles tuerentur haereses⁷).

§. 4.

Connubia intra consanguinitatis affinitatis gradus in verbo Dei vetitos iniri non est licitum⁸); neque possunt eiusmodi incesta coniugia quavis aut humana lege, aut consensione partium fieri legitima, adeo ut personis illis ad instar mariti et uxoris liceat unquam cohabitare⁹). Non licet viro e cognatione uxoris suaeducere, quam si aequae seipsum attingeret sanguine, ducere non liceret; sicuti nec foeminas licet viro nubere a mariti sui sanguine minus, quam a suo liceret, alieno¹⁰).

§. 5.

Adulterium aut scortatio si admittatur post sponsalia, ac ante coniugium detegatur, personae innocentii iustum praebet occasionem

1) Gen. II. 24. Mat. XIX. 5. 6. Prov. II. 17. 2) Gen. II. 18.

3) Mal. II. 15. 4) 1 Cor. VII. 2. 9. 5) Heb. XIII. 4. 1 Tim. IV.

3. 1 Cor. VII. 36. 37. 38. Gen. XXIV. 57. 58. 6) 1 Cor. VII. 39.

7) Gen. XXXIV. 14. Exod. XXXIV. 16. Deut. VII. 3. 4. 1 Reg. XI.

4. Nehem. XIII. 25. 26. 27. Mal. II. 11. 12. 2 Cor. VI. 14. 8) Lev.

vit. XVIII. cap. 1 Cor. V. 1. Amo. II. 7. 9) Marc. VI. 18. Levit.

XVIII. 24. 25. 26. 27. 28. 10) Levit. XX. 19. 20. 21.

contractum illum dissolvendi¹¹⁾; quod si adulterium post coniugium admittatur, licebit parti innocentis divortium lege postulari ac obtinere¹²⁾; atque quidem post factum divortium coniugio alteri sociari, periinde aesi mortua esset persona illa quae coniugii fidem violabat¹³⁾.

§. 6.

Quamvis ea sit hominis corruptio ut proclivis sit ad excogitandum argumenta, indebito illos quos Deus connubio iunxit dissociandi; nihilominus tamen extra adulterium ac desertionem ita obstinatam, ut cui nullo remedio, nec ab Ecclesia nec a Magistratu civili subveniri possit, sufficiens causa nulla esse potest coniugii vinculum dissolvendi¹⁴⁾. Atque hac quidem in re procedendi ordo publicus et regularis est observandus, nec personae illae, quarum ius agitur, sunt suo arbitrio iudiciove in causa propria permittendae¹⁵⁾.

CAP. XXV.

De Ecclesia.

§. 1.

Catholica sive Universalis Ecclesia ea quae est invisibilis constat e toto electorum numero, quotquot fuerunt, sunt, aut erant unquam in unum collecti, sub Christo eiusdem Capite; estque sponsa, corpus ac plenitudo eius qui implet omnia in omnibus¹⁾.

§. 2.

Ecclesia visibilis, (quae etiam sub Evangelio, Catholica est et universalis, non autem unius gentis finibus, ut pridem sub lege, circumscripta) ex iis omnibus constat, undecunque terrarum sunt, qui veram religionem profitentur²⁾, una cum eorundem liberis³⁾; estque Regnum Domini Iesu Christi⁴⁾, Domus et familia Dei⁵⁾, extra quam quidem ordinarie fieri nequit ut quivis salutem consequatur⁶⁾.

§. 3.

Catholicae huic Ecclesiae visibili dedit Christus ministrorum ordinem, oracula, ac instituta Dei ad sanctos usque ad finem

11) Mat. I. 18. 19. 20. 12) Mat. V. 31. 32. 13) Mat. XIX. 9.
Rom. VII. 2. 3. 14) Mat. XIX. 8. 9. 1 Cor. VII. 15. Mat. XIX. 6.
15) Deut. XXIV. 1. 2. 3. 4. 1) Eph. I. 10. 22. 23. Eph. V. 23. 27.
32. Col. I. 18. 2) 1 Cor. I. 2. 1 Cor. XII. 12. 13. Psal. II. 8.
Apoc. VII. 9. Rom. XV. 9. 10. 11. 12. 3) 1 Cor. VII. 14. Act. II.
39. Ezech. XVI. 20. 21. Rom. XI. 16. Gen. III. 15. Gen. XVII. 7.
4) Mat. XIII. 47. Isa. IX. 7. 5) Eph. II. 19. Eph. III. 15. 6) Act.
II. 47.

mundi in hac vita colligendos simul et perficiendos; in quem finem praesentia sua, spirituque secundum ipsius promissionem, eadem reddit efficacia⁷).

§. 4.

Ecclesia haec Catholica extitit quandoque magis quandoque minus visibilis⁸). Ecclesiae autem particulares (quae sunt illius membra) eo magis minusve purae sunt, quo maiori aut minori cum puritate in iis docetur excipiturque Evangelii doctrina, administrantur divina instituta, cultusque publicus celebratur⁹).

§. 5.

Purissimae omnium quae in terris sunt Ecclesiae, cum mixturae tum etiam errori sunt obnoxiae¹⁰), eosque autem nonnullae degenerarunt, ut ex Ecclesiis Christi factae demum sint ipsius Satanae Synagogae¹¹); nihilominus tamen nunquam deerit in terra Ecclesia, quae Deum colat secundum ipsius voluntatem¹²).

§. 6.

Ecclesiae caput extra unam Dominum Iesum Christum nullum est¹³); nec ullo sensu caput eius esse potest Papa Romanus, qui est insignis ille Antichristus, homo ille peccati et perditionis filius; in Ecclesia semet efferens adversus Christum, et supra quicquid dicitur Deus¹⁴).

CAP. XXVI.

De Communione Sanctorum.

§. I.

Sancti omnes, qui capiti suo Iesu Christo per Spiritum eius ac per fidem uniuntur, gratiarum eius, perpessionum, mortis, resurrectionis ac gloriae eius habent communionem¹); atque inde etiam amore coniuncti sibimet invicem mutuam donorum suorum gratiarumque societatem quandam ineunt²), ac ad eiusmodi officia praestanda publica et privata obligantur, quae ad mutuum eorum

⁷⁾ 1 Cor. XII. 28. Eph. IV. 11. 12. 13. Mat. XXVIII. 19. 20. Isa. LIX. 21. 8) Rom. XI. 3. 4. Apoc. XIII. 6. 14. 9) Apoc. II. III. cap. 1 Cor. V. 6. 7. 10) 1 Cor. XIII. 12. Apoc. II. III. cap. Mat. XHI. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 47. 11) Apoc. XVIII. 2. Rom. XI. 18. 19. 20. 21. 22. 12) Mat. XVI. 18. Psal. LXXII. 17. Psal. CHI. 28. Mat. XXVIII. 19. 20. 13) Col. I. 18. Eph. I. 22. 14) Matth. XXIII. 8. 9. 10. 2 Thess. II. 3. 4. 8. 9. Apoc. XIII. 6. 1) 1 Ioh. I. 3. Eph. III. 16. 17. 18. 19. Ioh. I. 16. Eph. II. 5. 6. Phil. III. 10. Rom. VI. 5. 6. 2 Tim. II. 12. 2) Eph. IV. 15. 16. 1 Cor. XI. 7. 1 Cor. III. 21. 22. 23. Col. II. 19.

honum conducant, cum quoad internum tum etiam quoad externum hominem³).

§. 2.

Qui sanctos sese profitentur, sanctam illi societatem et communionem inire tenentur et conservare, cum in divino cultu, tum alia officia spiritualia praestando, quae ad mutuam eorum aedificationem conferre possint⁴); Quin etiam porro sublevando se mitto in rebus externis, pro ratione cuiusque vel facultatum vel indigentiae. Quae quidem communio, prout opportunitatem Deus obtulerit, est ad eos omnes, qui ubivis locorum Domini Iesu nomen invocant, extendenda⁵).

§. 3.

Haec autem communio qua sancti cum Christo potiuuntur, esse substantiae Deitatis eius neutiquam reddit participes, nec ullo respectu aequales Christo; Quorum utrumvis affirmare impium est ac blasphemum⁶); neque sane communio illa, quae iis secum mutuo quatenus sanctis intercedit; cuiusquam ad bona et possessiones suas ius privatum vel tollit vel imminuit⁷).

CAP. XXVII.

De Sacramentis.

§. 1.

Sacraenta sunt foederis gratiae signa sacra et sigilla¹), immediate a Deo instituta²), ad Christum eiusque beneficia repraesentandum, ad ius nostrum in illo confirmandum³), prout etiam ad illos qui Ecclesiam spectant a reliquis illis qui sunt e mundo, visibili discrimine separandum⁴), utque ii solenniter devinciantur ad obedientiam et cultum Deo in Christo iuxta verbum eius exhibendum⁵).

§. 2.

In Sacramento quolibet est inter signum et rem significatam relatio quedam spiritalis, sive Sacramentalis unio; unde fit ut alterius nomina et effectus alteri quandoque tribuantur⁶).

3) 1 Thess. V. 11. 14. Rom. I. 11. 12. 14. 1 Ioh. III. 16. 17. 18. Gal. VI. 10. 4) Heb. X. 24. 25. Act. II. 42. 46. Isa. II. 3. 1 Cor. XI. 20. 5) Act. II. 44. 45. 1 Ioh. III. 17. 2 Cor. VIII. IX. cap. Act. XI. 29. 30. 6) Col. I. 18. 19. 1 Cor. VIII. 6. Isa. XLII. 8. 1 Tim. VI. 15. 16. Psal. XLV. 7 om. Heb. I. 8. 9. 7) Exod. XX. 15. Eph. IV. 28. Act. V. 4. 1) Rom. IV. 11. Gen. XVII. 7. 10. 2) Mat. XXVIII. 19. 1 Cor. XI. 23. 3) 1 Cor. X. 16. 1 Cor. XI. 25. 26. Gal. III. 27. 4) Rom. XV. 8. Exod. XII. 48. Gen. XXXIV. 14. 5) Rom. VI. 3. 4. 1 Cor. X. 16. 21. 6) Gen. XVII. 10. Mat. XXVI. 27. 28. Tit. III. 5.

§. 3.

Quae in Sacramentis sive per ea rite adhibita exhibetur gratia, per vim aliquam iis intrinsecam non confertur, neque ex intentione vel pietate administrantis pendent Sacramenti vis ac efficacia⁷⁾; verum ex operatione Spiritus⁸⁾, ac verbo institutionis, quod complectitur cum praeceptum, unde celebrandi Sacramenti potestas fit, tum etiam promissionem de beneficiis digne percipientibus exhibendis⁹⁾.

§. 4.

Sacmenta duo tantum sunt a Christo Domino nostro in Evangelio instituta, Baptismus scilicet, et coena Domini; quorum neutrum debet nisi a ministro verbi legitime ordinato dispensari¹⁰⁾.

§. 5.

Sacmenta Veteris Testamenti si res spirituales per ea significatas exhibitasque respiciamus, quoad substantiam eadem fuere cum his sub Novo¹¹⁾.

CAP. XXVIII.

De Baptismo.

§. 1.

Baptismus est sacramentum Novi Testamenti, a Iesu Christo institutum¹⁾, non solum propter solennem personae baptizatae in Ecclesiam visibilem admissionem²⁾, verum etiam ut signum eidem sit, et sigillum cum faederis gratiae³⁾, tum suae in Christum institutionis⁴⁾, regenerationis⁵⁾, remissionis peccatorum⁶⁾, ac sui ipsius Deo per Christum dedicationis, ad ambulandum in vitae novitate⁷⁾. Quod quidem Sacmentum e Christi ipsius mandato est in Ecclesia eius ad finem usque mundi retinendum⁸⁾.

§. 2.

Elementum externum in hoc Sacramento adhibendum est Aqua; qua baptizari debet admittendus, a ministro Evangelii legitime ad hoc vocato, in nomine Patris et filii et Spiritus Sancti⁹⁾.

7) Rom. II. 28. 29. 1 Pet. III. 21. 8) Mat. III. 11. 1 Cor. XII.
 13. 9) Mat. XXXVI. 27. 28. Mat. XXVIII. 19. 20. 10) Mat. XXVIII.
 19. 1 Cor. XI. 20. 23. 1 Cor. IV. 1. Heb. V. 4. 11) 1 Cor. X.
 1. 2. 3. 4. 1) Matth. XXVIII. 19. 2) 1 Cor. XII. 13. 3) Rom.
 IV. 11. cum Col. II. 11. 12. 4) Gal. III. 27. Rom. VI. 5. 5) Tit.
 III. 5. 6) Marc. I. 4. 7) Rom. VI. 3. 4. 8) Matth. XXVIII. 19.
 20. 9) Matth. III. 11. Ioh. I. 33. Matth. XXVIII. 19. 20.

§. 3.

Baptizandi in aquam immersio necessaria non est; verum baptismus rite administratur aqua superfusa vel etiam inspersa baptizando¹⁰).

§. 4.

Non illi solum qui fidem in Christum eique se obedientes fore actu quidem profitentur¹¹), verum etiam infantes qui a Parente vel altero vel utroque fidei procreantur, sunt baptizandi¹²).

§. 5.

Quamvis grave peccatum sit institutum hoc despiciatui habere vel negligere¹³); non tamen ei salus et gratia ita individue annectuntur, ut absque illo nemo unquam regenerari aut salvari possit¹⁴), aut quasi indubium omnino sit regenerari omnes qui baptizantur¹⁵).

§. 6.

Baptismi efficacia ei temporis momento quo administratur non adstringitur¹⁶). Nihilominus tamen, usu debito huius instituti non offertur solum promissa gratia, verum etiam omnibus (tam infantibus quam adultis) ad quos gratia illa e consilio Divinae voluntatis pertinet, per Spiritum Sanctum in tempore suo constituto realiter confertur et exhibetur¹⁷).

§. 7.

Sacramentum Baptismi eidem personae non est nisi semel administrandum¹⁸).

CAP. XXIX.

De Coena Domini.

§. I.

Dominus noster Iesus eadem qua prodebat nocte instituit corporis et sanguinis sui sacramentum, *Coenam Domini* quam dicimus, in Ecclesia sua ad finem usque mundi celebrandum, in perpetuam memoriam sacrificii sui ipsius in morte sua oblati, et

10) Heb. IX. 10. 19. 20. 21. 22. Act. II. 41. Act. XVI. 33. Marc. VII. 4. 11) Marc. XVI. 15. 16. Act. VIII. 37. 38. 12) Gen. XXVII. 7. 9. extra Gal. III. 9. 14. et Col. II. 11. 12. et Act. II. 38. 39. et Rom. IV. 11. 12. 1 Cor. VII. 14. Math. XXVIII. 19. Marc. X. 13. 14. 15. 16. Luc. XVIII. 15. 13) Luc. VII. 30. cum Exod. IV. 24. 25. 26. 14) Rom. IV. 11. Act. X. 2. 4. 22. 31. 45. 47. 15) Act. VIII. 13. 23. 16) Iob. III. 5. 8. 17) Gal. III. 27. Tit. III. 5. Eph. V. 25. 26. Act. II. 38. 41. 18) Wis. III. 5.

ad beneficia istius omnia vere fidelibus obsignandum; in eorum item alimentum ac incrementum in Christo spirituale; quoque ad officia cuncta praestanda, prius quidem illi debita, arctiori adhuc nodo tenerentur; ut vinculum denique ac pignus foret communis illius quae ius cum Christo et secum ipsis mutuo, tanquam corporis ipsius mystici membris, intercedit¹⁾.

§. 2.

In hoc Sacramento non Patri suo offertur Christus, sed neque inibi fit reale aliquod sacrificium ad peccatorum remissionem vivis aut mortuis procurandam²⁾; verum unicae istius oblationis, qua Christus semet ipsum ipse in cruce, et quidem omnino semel obtulit, commemoratione solum; una cum spirituali propterea laudis omnimodae Deo redditae oblatione³⁾). Unde Pontificiorum istud sacrificium Missae (uti loqui amant) plane detestandum sit oportet, utpote maxime iniuriam uni illi unicoque Christi sacrificio, quod quidem unica est pro peccatis electorum universus propitiatio⁴⁾).

§. 3.

In hoc suo instituto praecepit Dominus Iesus Ministris suis, verbum institutionis populo declarare, orare, ac elementis panis scilicet ac vino benedicere, eaque hac ratione a communi ad sacrum usum separare, quinetiam panem accipere et frangere; poculum item in manus accipere; atque (communicantibus una ipsis) utrumque communicantibus exhibere⁵⁾), nemini autem a congregata tunc absenti⁶⁾).

§. 4.

Missae privatae, sive perceptio huiusc Sacramenti a solo vel Sacerdote vel alio quovis⁷⁾); prout etiam poculi a populo de tensio⁸⁾), elementorum adoratio, quoque adorentur elevatio aut circumgestatio, ut et praetextu religiosi usus cuiuscunque asseratio, sunt quidem omnia tum huiusc Sacramenti naturae tum Christi institutioni plane contraria⁹⁾).

§. 5.

In hoc Sacramento externa elementa ad usus a Christo institutos rite separata, ita ad eum crucifixum referuntur ut rerum quas repraesentat nominibus (corporis nempe ac sanguinis Christi)

1) 1 Cor. XI. 23. 24. 25. 26. 1 Cor. X. 16. 17. 21. 1 Cor. XII. 13. 2) Heb. IX. 22. 25. 26. 28. 3) 1 Cor. XI. 24. 25. 26. Mat. XXVI. 26. 27. 4) Heb. VII. 23. 24. 27. Heb. X. 11. 12. 14. 18.

5) Mat. XXVI. 26. 27. 28. et Marc. XIV. 22. 23. 24. et Lvc. XXII. 19. 20. cum 1 Cor. XI. 23. 24. 25. 26. 6) Act. XX. 7. 1 Cor. XI. 20. 7) 1 Cor. X. 6. 8) Marc. XIV. 23. 1 Cor. XI. 25. 26. 27. 28. 29. 9) Mat. XV. 9.

vere quidem, at Sacramentum tantum, sicut nuncupata¹⁰), manent siquidem adhuc quoad substantiam et naturam vere solumque panis ac vinum nihilo minus quam antea fuerant¹¹).

§. 6.

Doctrina illa quae substantiae panis ac vini in substantiam corporis et sanguinis Christi conversionem (transubstantatio vulgo dicitur) sive illam per Sacerdotis consecrationem, sive quomodo-
cunque deum fieri statuit, non scripturae solum, verum etiam communia omnia sensui ac rationi adversatur, sacramenti naturam evertit, superstitiosis multifariae causa exitit atque etiamnam ex-
istit, imo vero et crassissimae idolatriae¹²).

§. 7.

Digne communicantes, Elementa in hoc sacramento visibilia dum participant¹³), una cum iis interne Christum crucifixum et beneficia mortis eius universa revera et realiter, (modo, non carnali quidem aut corporeo, sed spirituali) per fidem recipient eisque vescuntur. Corpus siquidem et sanguis Christi non corporeo aut carnali modo in, cum, vel sub pane ac vino; realiter tamen, ac spiritualiter credentium fidei in hoc instituto, non minus quam externis sensibus elementa ipsa, sunt praesentia¹⁴).

§. 8.

Homines improbi et ignari externa licet in hoc sacramento percipere possint elementa, rem tamen per ea significatam non recipiunt; verum indigne illuc accedendo, rei fiunt corporis ac sanguinis Dominici ad sui ipsorum condemnationem. Quapropter homines impii et ignari prout communioni cum Deo potiundae nullatenus sunt idonei, ita prorsus indigni sunt qui accedant ad mensam Domini; neque sine gravi in Christum peccato, possunt (quamdiu tales esse non destiterint) Sacra haec mysteria participare¹⁵); vel ad ea participandum admitti¹⁶).

CAP. XXX.

De Censuris Ecclesiasticis.

§. 1.

Dominus Iesus quatenus Rex et caput Ecclesiae suaè consti-

10) Mat. XXVI. 26. 27. 28. 11) 1 Cor. XL. 26. 27. 28. Matt. XXVI. 29. 12) Act. III. 21. cum 1 Cor. XI. 24. 25. 26. Luc. XXIV. 6. 39. 13) 1 Cor. XI. 28. 14) 1 Cor. X. 16. 15) 1 Cor. XI. 27. 28. 29. 2 Cor. VI. 14. 15. 16. 16) 1 Cor. V. 6. 7. 13. 2 Thess. II. 6. 14. 15. Mat. VII. 6.

tuit in ea regimen, quod in officiorum Ecclesiasticorum manu foret, distinctum a civili Magistratu¹).

§. 2.

Officiariis hisce claves regni coelorum sunt commissae, quarum virtute obtinent potestatem peccata vel retinendi vel remittendi pro varia peccantium conditione; impenitentibus quidem regnum illud tam per verbum quam per censuras occludendi, peccatoribus vero poenitentibus tam evangelii ministerio quam absolutione a censuris idem aperiendi, prout occasio postulaverit²).

§. 3.

Omnino necessariae sunt censure Ecclesiasticae, iuerandis fratribus delinquentibus eisque in viam reducendis, reliquis autem a similibus delictis deterrendis, fermento illi malo, ne totam massam inficiat, expurgando; ad honorem Christi et Sanctam Evangelii professionem vindicandum, ut praevertatur denique ira Dei, quae merito in Ecclesiam accendi posset, si ipsius foedus, huiusque sigilla ab insignter ac pertinaciter delinquentibus impune profanari pateretur³).

§. 4.

Quo melius autem hosce fines consequantur, procedere debent Ecclesiae officiarii, admonendo, a Sacramento coenae Domini niae ad tempus aliquod suspendendo, excommunicando denique ab Ecclesia, pro ratione criminis, atque personae delinquentis merito⁴).

CAP. XXXI.

De Synodis et Conciliis.

§. 1.

Quo melius gubernari, ac ulterius aedicari possit Ecclesia, conventus eiusmodi fieri debent, quales vulgo Synodi et Concilia nuncupantur¹).

§. 2.

Quemadmodum licitum est Magistratibus Synodus Ministro-

1) Isa. IX. 6. 7. 1 Tim. V. 17. 1 Thess. V. 12. Act. XX. 17. 18. Heb. XIII. 7. 17. 24. 1 Cor. XII. 28. Mat. XXXVIII. 18. 19. 20. 2) Mat. XVI. 19. Mat. XVIII. 17. 18. Ioh. XX. 21. 22. 23. 2 Cor. II. 6. 7. 8. 3) 1 Cor. V. cap. 1 Tim. V. 20. Mat. VII. 6. 1 Tim. I. 20. 1 Cor. XI. 27. ad finem, cum Iudee v. 23. 4) 1 Thess. V. 12. 2 Thess. III. 6. 14. 15. 1 Cor. V. 4. 5. 13. Mat. XVIII. 17. Tit. III. 10. 1) Act. XV. 2. 4. 6.

rum allorumque qui sunt idonei convocare, quibuscum de religiosis rebus deliberent ac consultent²⁾): Ita si Magistratus fuerint Ecclesiae hostes aperti, licebit Christi ministris a scipsis virtute officii, eisve cum aliis idoneis, accepta prius ab Ecclesiis suis delegatione, in istiusmodi conventibus congregari³⁾.

§. 3.

Synodorum et Conciliorum est controversias fidei et conscientiae casus, ministerialiter quidem, determinare; regulas ac praescripta quo melius publicus Dei cultus eiusque Ecclesiae regimen ordinentur constituere; Querelas de mala administratione delatas admittere, deque iis authoritative decernere. Quao quidem doereta et decisiones, modo verbo Dei consenserint, cum reverentia sunt ac summissione excipienda; Non quidem solum quod verbo Dei sint consentanea, verum etiam gratia potestatis ea constituentur, ut quae sit ordinatio Dei id ad in verbo suo designata⁴⁾.

§. 4.

Synodi omnes sive concilia post Apostolorum tempora, seu generales sive particulares, errori sunt obnoxiae, quin neque paucae erraverunt. Proindeque fidei aut praxeos norma constitutae non sunt, verum in utrisque auxili loco adhibendae⁵⁾.

§. 5.

Synodi et Concilia id solum quod Ecclesiam spectat tractare debent et concludere; neque civilibus negotiis, quae rem publicam spectant ingerere se debent, nisi humiliiter supplicando in casibus, si qui acciderint, extraordinariis; aut consulendo, quoties id ab eis postulet Magistratus civilis, nempe quo conscientiae illius satissimat⁶⁾.

CAP. XXXII.

De statu hominum post mortem, deque resurrectione mortuorum.

§. 1.

Hominum corpora post mortem ad pulverem rediguntur, et corruptionem vident¹⁾; At animae illorum (quae quidem nec morientur nec obdormiunt) ut quae subsistentiam habent immortalem,

2) Isa. XLIX. 23. 1 Tim. II. 1. 2. 2 Chron. XIX. 8. 9. 10. 11. 2 Chron. XXXIX. XXX. capp. Mat. II. 4. 5. Prov. XI. 14. 3) Act. XV. 2. 4. 22. 23. 25. 4) Act. XV. 15. 19. 24. 27. 28. 29. 30. 31. Act. XVI. 4. Mat. XVIII. 17. 18. 19. 20. 5) Eph. II. 20. Act. XVII. 11. 1 Cor. II. 5. 2 Cor. I. 24. 6) Luc. XII. 13. 14. Ioh. XVIII. 36. 1) Gen. III. 19. Act. XIII. 36.

ad Deum continuo earum datorem revertuntur²⁾. Animaæ quidem iustorum iam tum perfecte sanctificatae, coelis supremis accipiuntur, ubi Dei faciem in lumine ac gloria intuentur, corporum suorum plenam redemptionem expectantes³⁾: Animaæ vero improborum coniiciuntur in Gehennam, ubi inter diros cruciatus in tenebris exterioribus conclusæ manent, ad iudicium magni illius dei asservatae⁴⁾. Locum autem animabus a corpore solutis extra hosce duos Scriptura Sacra non agnoscit ullum.

§. 2.

Novissimo illo die, qui comperientur in vivis non morientur quidem sed mutabuntur⁵⁾; qui mortui fuerint resuscitabuntur omnes, ipsissimis iis corporibus quibus viventes aliquando fungebantur, ac non aliis, utut qualitate differentibus; quæ denuo animabus quaque suis aeterno coniugio unientur⁶⁾.

§. 3.

Iniutorum corpora ad dedecus per potentiam Christi suscitantur; iustorum autem corpora per spiritum eius ad honorem, sicutque haec conformia corpori ipsius glosioso⁷⁾.

CAP. XXXIII.

D e u l t t m o i u d i c i o .

§. 1.

Diem Deus designavit quo mundum in iustitia iudicabit per Iesum Christum¹⁾; cui a Patre data est omnis potestas et iudicium²⁾. Quo quidem die non solum iudicabuntur Angeli apostolici³⁾, verum etiam omnes homines, quotquot uspiam in orbe terrarum aliquando vixerint, coram Christi tribunal comparebunt, ut cogitationum, dictorum, factorumque suorum rationem reddant, recipiantque simul iuxta id quod in corpore quisque fecerit, seu bonum fuerit sive malum⁴⁾.

§. 2.

Eo autem consilio Diem hunc praestituit Deus, quo nempe misericordiae suae constaret gloria ex aeterna salute electorum,

2) Luc. XXIII. 43. Eccles. XII. 7. 3) Heb. XII. 23. 2 Cor. V. 1. 6. 8. Phil. I. 23. cum Act. III. 21. et Eph. IV. 10. 4) Luc. XVI. 23. 24. Act. I. 25. Iudea v. 6. 7. 1 Pet. III. 19. 5) 1 Thess. IV. 17. 1 Cor. XV. 51. 52. 6) Ioh. XIX. 26. 27. 1 Cor. XV. 42. 43. 44. 7) Act. XXIV. 15. Ioh. V. 28. 29. 1 Cor. XV. 43. Phil. III. 21. 1) Act. XVII. 31. 2) Ioh. V. 22. 27. 3) 1 Cor. VI. 3. Iudea v. 6. 2 Pet. II. 4. 4) 2 Cor. V. 10. Eccles. XII. 14. Rom. II. 16. Rom. XIV. 10. 12. Mat. XII. 36. 37.

46 Confessio Fidei. Cap. XXXIII. De ultimo Iudicio.

iustitiae autem e damnatione reproborum, qui improbi sunt et consumaces. Tunc enim iusti introibunt in vitam aeternam, recipientque plenitudinem illam gaudii ac refrigerii, quae a praesentia Domini ventura sunt: Impii autem, qui Deum ignorant, quique Evangelio Iesu Christi non morem gerunt, in aeternos cruciatus de- trudentur, aeternaque perditione puniebuntur a praesentia Domini et a potentiae ipsis gloria profligati⁵).

§. 3.

Quemadmodum Christus nobis, futurum esse aliquando diem iudicii, esse velit persuasissimum; tum quo omnes a peccato abs- terreantur, tum ob maius piorum solatum in rebus adversis⁶): ita sane diem ipsum vult ab hominibus ignorari, quo securitatem omnem carnalem executant, et nunquam non sint vigilantes (quoniam qua hora venturus sit Dominus ignorant) utque semper sint parati ad dicendum Veni Domine Iesu, etiam cito veni⁷). Amen.

5) Mat. XXV. 31. ad finem. Rom. II. 5. 6. Rom. IX. 22. 23.
Mat. XXV. 21. Act. III. 19. 2 Thess. I. 7. 8. 9. 10. 6) 2 Pet. III.
11. 14. 2 Cor. V. 10. 11. 2 Thess. I. 5. 6. 7. Luc. XXII. 27. 28.
Rom. VIII. 23. 24. 25. 7) Mat. XXIV. 36. 42. 43. 44. Marc. XIII.
35. 36. 37. Luc. XII. 35. 36. Apoc. XXII. 20.